

8

YÖNETSEL İŞLEMLERİN YARGISAL DENETİMİ
HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA : MALATYA İDARE
MAHKEMESİ ÖRNEĞİ (1990-1994)

CEM C. GÜVEN

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-öğretim ve
sınav Yönergesi'nin Kamu Yönetimi Anabilim
Dalı İçin Öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

MALATYA

Ocak 1997

"Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne"

İş bu çalışma, jürimiz tarafından [REDACTED] Kamu Yönetimi
Anabilim dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Adı, Soyadı ve Ünvanı

Üye _____

Adı, Soyadı ve Ünvanı

Üye _____

Adı, Soyadı ve Ünvanı

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen ve öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../1997

İmza

Adı, Soyadı ve Ünvanı

Enstitü Müdürü

Kızım Elif Ece'ye

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu araştırma Malatya İdare Mahkemesi'nde açılan iptal davaları hakkında yapılmıştır.

Avukat Olmam;

Hukuk alanında pekçok mağdur vatandaşın çoğunun yönetsel işlemler nedeniyle yargıya başvurusu; uygulamada yönetsel yargıya yeterince önem verilmemesi beni bu araştırmaya yönelten temel nedenlerdir.

Hukuk alanında yapılacak araştırmaların yönetsel yargı alanında yoğunlaşması, ülkemizde demokrasinin yerleşmesine büyük yararlar sağlayacağı inancındayım.

Araştırmaya katkısı olanlara teşekkür etmek istiyorum.

Öncelikle, araştırmanın her aşamasında katkılarını ve yardımlarını gördüğüm tez danışmanım Sayın Yrd.Doç.Dr. Hasan Hüseyin DOĞAN'a;

Yüksek Lisans ders hocalarım,

Prof.Dr.Kemal KARTAL'a, Doç.Dr.Ali ÖZTEKİN'e ve Yrd.Doç.Dr.Selma KARATEPE'ye;

Araştırmanın verilerini edinmemde yardımları olan Adalet Bakanlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve Malatya İdare Mahkemesi çalışanlarına;

Araştırma sürecinde bana yardımcı olan ve büyük sabır gösteren eşim Günay GÜVEN'e;

Ayrıca, araştırmama katkısı olan Arş.Gör.Oktay ALKUŞ'a ve araştırmaya emeği geçen fakat, adlarını burada tek tek sayamadığım insanlara;

TEŞEKKÜR EDERİM.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	I
KISALTMALAR.....	II
ÇİZELGELER.....	III
ÇİZİMLER.....	III
BİRİNCİ KESİM : <u>ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR</u>	
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	1
1.2. Araştırmanın Varsayımı.....	3
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları.....	3
1.4. Araştırmada Kullanılan Araştırma, Bilgi Toplama ve Bilgileri İşleme Yöntemleri.....	3
1.5. Araştırmada Kullanılan Anahtar Kelimeler...	4
1.6. Araştırmanın Sunuş Sırası.....	4
İKİNCİ KESİM : <u>YÖNETİM, YÖNETİMİN DENETLENMESİ VE</u> <u>YÖNETSEL YARGI</u>	
2. <u>YÖNETİM</u>	5
2.1. Yönetimin Tanımı ve İdare Kavramı.....	5
2.2. Yönetim ve Yasama.....	6
2.3. Yönetim ve Yürütme.....	7
2.4. Yönetim ve Yargı.....	7
2.5. Yönetimin Yapısal Görünümü.....	8
2.6. Yönetimin Yasama İşlevi.....	9
2.7. Yönetimin Yönetimsel İşlevi.....	10

2.8. Yönetimin Yargısal İşlevi.....	10
2.9. Yönetimin Yetkileri.....	10
3. <u>YÖNETİMİN DENETLENMESİ</u>	13
3.1. Yönetimsel Denetim.....	14
3.1.1. Hiyerarşik Denetim.....	15
3.1.2. Vesayet Denetimi.....	15
3.2. Siyasal Denetim.....	16
3.3. Kamuoyu Denetimi.....	18
3.4. Ombudsman Denetimi.....	19
3.5. Yargı Denetimi.....	20
4. <u>YÖNETSEL YARGI</u>	21
4.1. Yönetim Hukukunun Tanımı ve Kavramı.....	21
4.2. Yönetimsel Yargının Özellikleri.....	25
4.3. Yönetimsel Yargı Kuruluşları.....	26
4.4. Yönetimsel Davalar.....	29
4.4.1. İptal Davaları.....	29
4.4.1.1. İptal Davasının Ön Koşulları.	30
4.4.1.2. İptal Nedenleri.....	36
4.4.1.3. İptal Davasının Sonuçları....	40
4.4.1.4. İptal Kararlarının Yerine Getirilmesi.....	42
4.4.2. Tam Yargı Davaları.....	44
4.4.3. Yorum Davaları.....	46
4.5. Yönetimsel Yargı Denetiminin Sınırları.....	46

ÜÇÜNCÜ KESİM : MALATYA İDARE MAHKEMESİ'NDE AÇILAN

İPTAL DAVALARI

5. KONULARINA GÖRE MALATYA İDARE MAHKEMESİ'NDE

<u>AÇILAN İPTAL DAVALARI</u>	50
5.1. Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar.....	53
5.2. Eski Eserler Mevzuatından Doğan Davalar.....	53
5.3. Köy, Belediye ve Özel İdareleri İlgilendiren Davalar.....	54
5.4. Sınır, İskan Toprak Edinme Mevzuatına İlişkin Davalar.....	55
5.5. Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarına İlişkin Davalar.....	56
5.6. Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar..	56
5.7. Esnaf Derneklerinin Feshi Konusuna İlişkin Davalar.....	57
5.8. Karayolları Trafik Kanununun Uygulanmasından Doğan Davalar.....	58
5.9. İmar Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar.....	58
5.10. Maden, Taşocakları ve Orman Mevzuatına İlişkin Davalar.....	59
5.11. Türk Parasının Kıymetini Koruma Mevzuatına İlişkin Davalar.....	60

5.12. Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan	
Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar...	60
<u>6. İPTAL NEDENLERİNE GÖRE MALATYA İDARE MAHKEMESİ'NDE</u>	
<u>AÇILAN DAVALAR</u>	61
6.1. Konu Bakımından İptal Davaları.....	65
6.2. Neden Bakımından İptal Davaları.....	66
6.3. Amaç Bakımından İptal Davaları.....	67
6.4. Yetki Bakımından İptal Davaları.....	68
6.5. Biçim Bakımından İptal Davaları.....	69
<u>7. DAVA KONULARININ İPTAL NEDENLERİNE GÖRE MALATYA</u>	
<u>İDARE MAHKEMESİ'NDE AÇILAN DAVALAR</u>	70
7.1. Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan	
Davalar Bakımından İptal Nedenleri.....	70
7.2. Köy, Belediye ve İl Özel İdareleri	
İlgilendiren Davalar Bakımından	
İptal Nedenleri.....	71
7.3. Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin	
Davalar Bakımından İptal Nedenleri.....	71
7.4. İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili	
Davalar Bakımından İptal Nedenleri.....	72
7.5. Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan	
Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar	
Bakımından İptal Nedenleri.....	73

DÖRDÜNCÜ KESİM : GENEL DEĞERLENDİRME

8. <u>BULGULAR, ÖNERİLER VE SONUÇ</u>	74
8.1. Bulgular.....	74
8.2. Öneriler.....	76
8.3. Sonuç.....	77
KAYNAKÇA.....	79

KISALTMALAR

AÜSBF	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
MD	: Madde
T.B.M.M.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
İ.Y.U.K.	: İdari Yargılama Usul Kanunu
D.İ.E.	: Devlet İstatistik Enstitüsü
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
MİM	: Malatya İdare Mahkemesi

ÇİZELGELERSayfa

Çizelge 1 : Konularına Göre Malatya İdare Mahkemesi'ne
Açılan İptal Davası Sayısı (1990-1994).....50

Çizelge 2 : İptal Nedenlerine Göre Malatya İdare
Mahkemesi'nde Açılan Davalar (1990-1994)....63

ÇİZİMLER

Çizim 1 : Konularına Göre Malatya İdare Mahkemesi'ne
Açılan İptal Davası Sayısı (1990-1994).....52

Çizim 2 : İptal Nedenlerine Göre Malatya İdare
Mahkemesi'nde Açılan Davalar (1990-1994).....64

BİRİNCİ KESİM: ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

Bu kesim, "Giriş" adı verilen tek bölümden oluşmuş ve bu bölümde, araştırma hakkında açıklamalar yapılmıştır.

1. GİRİŞ

Bu bölüm, şu alt bölümlerden oluşmaktadır.

- "Araştırmanın Konusu ve Amacı"
- "Araştırmanın Varsayımları"
- "Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları"
- "Araştırmada Kullanılan Araştırma, Bilgi Toplama ve Bilgi İşleme Yöntemleri"
- "Araştırmada Kullanılan Anahtar Kelimeler"
- "Araştırmanın Sunuş Sırası"

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Türkiye'de devleti küçültme çabası sarf edilirken, iktidarlar bu vaatlerle yönetime geldikleri halde, birey ile yönetim ilişkileri gittikçe yoğunlaşmış ve bu ilişkiyi düzenleyen yönetsel yargıya ihtiyaç daha da artmıştır. Vatandaşların demokratikleşme ve hukuk devleti bilinci arttıkça, "yönetimin her yaptığı doğrudur" yolundaki anlayış terk edilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti, bir hukuk devletidir. "Hukuk devleti, insan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu, adil bir hukuk düzeni kuran ve devam ettirmeye kendini zorunlu sayan ve bütün faaliyetlerinde hukuka ve anayasaya uyan bir devlettir. Hukuk devletinde, kanun koyucu organ dahil olmak üzere, devletin bütün organları üstünde hukukun mutlak bir hakimiyeti haiz olması, kanun

koyucunun yasama faaliyetlerinde kendisini her zaman anayasa ve hukukun üstün kuralları ile bağlı tutması lazımdır." (Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi, Sayı 1, Sayfa 348, 1964)

Hukuk devletinin gerçekleşmesi için idarenin kanunlara ve evrensel yasalara uymasının müeyyidesi olmasıdır ki buda, yönetsel yargıdır. Yönetimin uyması gereken temel ilkeleri ortaya koymak Hukuk Devleti ilkesini sağlamaya yeterli değildir. Bu ilkeleri koruyacak bağımsız yapıdır. Yargı denetimi olmadan Hukuk Devleti ilkesi sadece iyi niyetli fikirlerde bir görüş olarak kalır. Hukuk Devleti ilkesini uygulamaya geçiren ve sınırsız işlemlerle bireyin zarar görmesini önleyen yönetsel yargı ve bunun arkasındaki anayasal ilkelerdir.

Bireyler günlük yaşantımızda sürekli olarak idarenin kararları ile karşı karşıya kalırlar. Çoğu zaman bu kararların hukuka uygunluğunu düşünme fırsatı bulunamamaktadır. Ancak kapsamlı düşünüldüğünde en küçük yönetsel kararın bile bir denetime bağlı olması gerektiği sonucuna varılır. Çünkü, idare göze batmayan küçük işlemlerle ya da eylemleriyle insan haklarını bile kısıtlayabilir.

Kamu yönetimcilerinin yönetsel yargı denetim ile pek fazla ilgilenmediği bir gerçektir. Günümüzde çoğu idari kararlar hukuka aykırıdır. (Bilgen ve Giritli, 1979, 12-13) halkımız idareye karşı hak ve çıkarlarını yeterince savunamamaktadır. "Devletin her yaptığı doğrudur." İdare de devletin bir organı olduğuna göre, idarenin de yaptığı her iş doğrudur anlayışı bireyleri suskun bir durumda bırakmaktadır.

İşte bu araştırmanın konusu ve amacı, idare mahkemesinde açılan iptal davalarının incelenmesi ve bu incelemeyle iptal davasında davalı konusundaki yönetim yerlerinin iptal konusu işlemlerinin ortaya çıkarılıp

davalı idarelerin işlemlerinin hukuka ve hakkaniyete uygun olmasını sağlayacak birtakım bulgular ve bu bulgulara ilişkin öneriler geliştirerek alana bir katkı sağlamaktır.

1.2. Araştırmanın Varsayımı

Yönetmelik işlemler "konu", "neden", "amaç", "yetki" ve "biçim" yönünden olmak üzere, toplam beş unsurun biri ya da birkaçının hukuka aykırılığı iddiasıyla idari yargıda dava konusu yapılabilir. Yönetmelik işlemlerin iptal istemleri "konu" ve "neden" unsurlarında yoğunlaşmaktadır.

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Araştırma, Yönetim hukuku ve Yönetmelik Yargı alanındaki iptal davalarını kapsamaktadır. Araştırmada tek varsayım öne sürülmüş ve varsayım, Malatya Bölge İdare Mahkemesi ve İdare Mahkemesi'nde karara bağlanmış olan iptal davalarının incelenmesiyle sınırlandırılmıştır.

1.4. Araştırmada Kullanılan Araştırma Bilgi Toplama ve Bilgileri İşleme Yöntemleri

Araştırmada betimsel ve tarihsel araştırma yöntemleri kullanılmış; gerektiğinde diğer araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Araştırma için, genel kütüphane taraması yanında kişilerle yüz yüze görüşme yapmak ve konuyla ilgili istatistiksel veriler toplayıp bunları değerlendirmek yöntemleri seçilmiştir.

Kitap, makale, tez, sürekli yayınlar, mevzuat, idare mahkemesi kararları, görüşme ve istatistiksel veriler ile araştırmacının gözlemleri başlıca bilgi toplama yöntemleridir.

Anayasanın 123. Maddesinde yer alan "idare kuruluş ve görevleri ile bir bütündür ve kanunla düzenlenir." Kuralındaki idare sevk ve idare alanında kullanılmıştır. Bu üç anlamda araştırmada kullanılmıştır.

1.5. Araştırmada Kullanılan Anahtar Kelimeler

Araştırmada kullanılan kelimeler genel sözlük anlamlarında kullanılmışlardır.

1.6. Araştırmanın Sunuş Sırası

Araştırma 4 kesim 7 bölümden oluşmaktadır. Birinci kesimde bir bölüm halinde araştırma hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci kesimde üç bölüm halinde araştırmanın kuramsal çerçevesi anlatılmıştır. Üçüncü kesimde iki bölüm halinde araştırmanın varsayımı sınanmıştır. Dördüncü kesimde bir bölüm halinde araştırmanın genel değerlendirmesi yapılmıştır.

İKİNCİ KESİM : YÖNETİM, YÖNETİMİN DENETLENMESİ VE
YÖNETSEL YARGI

2. YÖNETİM

2.1. Yönetimin Tanımı ve Yönetim Kavramı

Yönetim (idare) birden çok anlamı olan bir kavramdır. Yönetim bazen örgüt (teşkilat), bazen yönetsel etkinlikler (idari faaliyetler), bazen de yönetme (sevk ve idare) anlamında kullanılır. (Gözübüyük, 1991, 1)

Yönetim kavramı kimi zaman "maddi" kimi zaman da "organik" anlamda kullanılmaktadır. Faaliyet anlamında kullanıldığında maddi, faaliyeti icra eden organ anlamında kullanıldığında da organik anlam yüklenmiş olmaktadır. (Giritli, Bilgen, 1979, 9)

1961 Anayasasında olduğu gibi, 1982 Anayasasında da yönetim çeşitli anlamlarda kullanılmıştır:

Anayasanın 125. maddesinde yer alan "idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır" (1982 Anayasası, 1993, Md.125) kuralındaki "idare" kavramı örgüt anlamında kullanılmıştır.

Anayasanın 126. maddesinde yer alan "illerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır" (1982 Anayasası, 1993, Md.126) kuralındaki "idare" yönetsel etkinlik anlamındadır.

Anayasanın 123. maddesinde yer alan "idare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir" (1982 Anayasası, 1993, Md.123) kuralındaki "idare" ise, yönetimin hem örgütsel yönünü hem işlevsel yönünü içine alacak biçimde oldukça geniş bir anlam yüklemektedir.

2.2. Yönetim ve Yasama

Yasama görevini yürüten meclis'in yapısı ve işleyişi, görev ve yetkileri Anayasa ile açıkça belirlenmiştir. Meclis bir yandan yasama görevini yerine getirir, diğer yandan da hükümetin denetimini yapar. Kamu yönetimi ile yasam arasında dolaylı bir ilişki vardır. Bu ilişki hükümet yolu ile sağlanır. Yasama çıkardığı yasalar ve siyasi kararları ile kamu yönetimini etkiler. Kamu yönetiminin görevi yasamanın aldığı siyasi kararları ve kanunları uygulamaktır.

Kamu yönetimi de yasaya hazırlık çalışmalarısıyla yasamayı etkileme imkanına sahiptir. (Balta, 1970, 12)

Organik bakımdan Yasama ve Yönetimi birbirinden ayırmak kolaydır. Çünkü Anayasalar Yasama organını açık ve belli bir şekilde saptamıştır. Ancak, maddi bakımdan başka bir deyimle faaliyetin içeriği yönünden ayırmak oldukça güçtür.

Maddi açıdan yasama genel ve herkese uygulanan nitelikte kurallar koyar. Yönetimin görevi ise bu genel nitelikli kuralları şahıslara uygulamaktır. Ancak yönetimde düzenleyici yönetsel işlemler yaptığı bir gerçektir. Tüzük ve Yönetmelikler ile yönetimde genel ve gayri şahsi düzenlemeler yapmaktadır.

Yasama da genel düzenlemeler dışında özel af, ölüm cezasının uygulanması gibi kişisel işlemler yapar. Bu durum yönetim ile yasamayı maddi açıdan ayırmayı güçleştirir. (Giritli, 1979, 10)

2.3. Yönetim ve Yürütme

Yürütme her ülkede uygulanan siyasal dizgeye (sisteme) göre değişiklik göstermektedir. Başkanlık dizgesinde yürütme meclis hükümet dizgesinde parlamenter dizgede Anayasanın 101. maddesi ve takip eden maddelerinde belirtilmiştir. (Özbudun, 1986, 49)

Toplum düzeninin devamı açısından yürütmenin önemi büyüktür. Yasama ve yargı bir süre işlemez olsada toplum düzeninin devamı bir süre için mümkündür. Ancak yürütmenin durması toplum düzeninin temelden etkiler. (Balta, 1970, 19)

"Yürütme" işlevi ile "Yönetim" ayrımı yapılmasında da güçlükler bulunmaktadır. Yürütme organı yalnız yönetimden ibaret değildir. Yürütme işlevini üstlenen kurumlardan biri olan hükümetin tek fonksiyonu yönetim değildir. Hükümetin yönetsel işlevinin yanında siyasi işlevi de vardır. Örneğin bir genel müdürün atanması yönetsel işlemdir. Ama genel müdür ataması bir politika değişikliğine neden oluyor ise, bu sadece bir yönetsel işlem sayılamaz. Dolayısıyla uygulamada yürütme-Yönetim ayrımının yapılması oldukça güç bir iştir. (Giritli, Bilgen,)

2.4. Yönetim ve Yargı

Yönetimin bütün işlemleri yargı denetimine tabidir. Genel olarak demokratik yönetimi benimseyen bütün ülkelerde Yargı yönetim karşısında bağımsızdır. Bu temel ilkeler, özetle yargı yönetim ilişkisini açıklar. Başka bir anlatımla yönetim yargının denetimindedir. Ancak; yönetimin yargıya müdahalesi söz konusu olamaz. (Balta, 1970, 53)

Maddi bakımdan yargı ile yönetimi birbirinden ayırmak oldukça güçtür. Yargının ve yönetimin işlemlerinin tümü kişiseldir. Bu durum maddi yönden ayrımı güçleştirir.

Yargının yaptığı bazı işlemler (Vesayet işlemleri gibi) yönetsel işlemlere çok yakındır.

Organik bakımdan ise yargının bağımsızlığı, yönetimden ayrılan en önemli özelliktir. (Giritli, Bilgen, 1979, 11)

2.5. Yönetimin Yapısal Görünümü

Yasama ve yargı dışındaki tüm devlet kuruluşları yapısal anlamda yönetim kavramını oluşturur. Bunlar çeşitli şekillerde örgütlenmişlerdir. Yönetsel kuruluşların bir kısmı "tekli makam" bir kısmı da "kurul" eliyle yönetilir. Görevleri açısından inceleme yapılırsa bunlardan bir bölümünün "tek görevli" bir bölümünde "karma görevli" olduğu görülecektir. Başka bir açıdan, yönetsel kuruluşlar, "yürütülmesi zorunlu" ve "danışma" niteliğinde karar alanlar olarak ayrılabilir.

Yönetsel kuruluşlar şu şekilde sınıflandırılır: (Gözübüyük, 1991, 4-5)

- "Genel Yönetim Kuruluşları"
- "Yerel Yönetim Kuruluşları"
- "Hizmetisel Yönetim Kuruluşları"
- "Meslek Kuruluşları"
- "Denetleme ve Danışma Kuruluşları"
- "Özel Hukuk Yapılı Kuruluşlar"
- "Genel Yönetim Kuruluşları, Devletin ana yönetim yapısını oluşturan kuruluşlardır."

Genel yönetim kuruluşları, merkez kuruluşları ve taşra kuruluşları olarak ikiye ayrılır.

- "Yerel Yönetim Kuruluşları", Halkın yönetime katılmasını sağlayan kuruluşlardır. Bunlar "il özel yönetimi", "Belediyeler" ve "köyler"dir.

-“Hizmetisel Yönetim Kuruluşları”, halka belli hizmetleri sunmak amacıyla genel ve yerel yönetim kuruluşları dışında örgütlenen ve özerkliği olan kamu kuruluşlarıdır. Bunların ayrı bir tüzel kişiliği vardır. TRT, Üniversiteler, SSK gibi.

-“Meslek Kuruluşları”, yasalar belli mesleği uygulayan kişilerin bir takım meslek kuruluşlarına üye olmasını zorunlu kılmıştır. Örneğin Avukatlık, Mühendislik, Doktorluk gibi. Bu meslekler, toplumda etkinliği olan ve özel denetim gerektiren mesleklerdir. Anayasa bu kuruluşlara “Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları” demektedir. (1982 Anayasası, 1993, Md.122)

-“Denetleme ve danışma kuruluşları”; bu kuruluşlar, denetleme ve danışma görevini üstlenen kuruluşlardır. Örneğin: DPT, Devlet Denetleme Kurulu, Milli Güvenlik Kurulu gibi.

-“Özel hukuk yapılı kuruluşlar yönetim”, özel hukuk alanında faaliyet yapmak için örgütler kurmuştur ve bunlardan yararlanmaktadır. Örneğin: Merkez Bankası

2.6. Yönetimin Yasama İşlevi

Yönetsel kuruluşlar, salt yönetsel işlem yapmakla kalmazlar. Bunun yanında içerik yönünden yasamaya benzeyen işlemler yaparlar. Yönetsel kuruluşlar yasama organı gibi genel kurallar koyarlar. Kimi ülkelerin Anayasaları bazı kural koyma işlemlerini (Tüzük, Yönetmelik, KHK gibi) yönetsel kuruluşlara vermiştir.

1982 Anayasası, Yönetimin yasama işlemi sayılan “Kanun Hükmünde Kararname” çıkarma yetkisini de yasamaya vermiştir. (Duran, 1982, 302)

2.7. Yönetimin Yönetimsel İşlevleri

Yönetimsel işlevler, yasama ve yargı işlevinin dışında kalan, hukuk sınırları içinde toplum yaşantısının sürekliliği için yürütülen kamusal etkinliklerdir.

Bu yönetimsel işlevlerin amacı kamu yararının sağlanmasıdır. Yönetimsel işlevin konusu toplum gereksinimini karşılamaktır. Yönetimsel işlevler ya "hukuksal işlem" ya da "hukuksal eylem" olarak yapılır. Yönetimsel işlevler hukuka uygun biçimde, isteğe bağlı olmadan, kendiliğinden yürütülen işlevlerdir. (Gözübüyük, 1991, 6)

2.8. Yönetimin Yargısal İşlevi

Yargı yetkisi Anayasada sadece bağımsız mahkemelere verilmiştir. Ancak kimi durumlarda yönetimsel kuruluşlarda bazı hallerde anlaşmazlıkları çözme yetkisi tanınmıştır. Örneğin: 3095 sayılı kanunla taşınmazlara yapılan müdahalenin vali ya da kaymakamlar tarafından önlenmesi gibi. (Balta, 1970, 15)

2.9. Yönetimin Yetkileri

Yönetimin birbirinden farklı oldukça değişik yetkileri vardır. Bunlar örgütlenme yetkisinden, düzenleme ve kimi alanlarda ceza verme yetkisine kadar ulanabilir.

Yönetimin yetkileri şunlardır. (Öztekin, 1993, 22-27)

- "Yönetimin Örgütlenme Yetkisi"
- "Yönetimin Hizmet Yüklenme Yetkisi"
- "Yönetimin Düzenleme Yapma Yetkisi"
- "Yönetimin Takdir Yetkisi"
- "Yönetimin Yürütme Yetkisi"
- "Yönetimin Ceza Verme Yetkisi"
- "Yönetimin Olağanüstü Yetkileri"

"Yönetimin Örgütlenme Yetkisi" İdari kuruluşlar ya doğrudan yasa ile ya da yasanın verdiği yetkiye dayanarak kurulabilirler. Herhangi bir kamu kuruluşunun kurulabilmesi için o kuruluşla ilgili bir yasanın çıkarılması gerekmektedir. Yasalar genellikle ilk kuruluştan sonraki düzenlemeleri idareye yada oluşturulan kurumun takdirine bırakır.

"Yönetimin Hizmet Yüklenme Yetkisi" İdareye belirli alanlarda görev verilmesi, yeni hizmetlerin yüklenmesi yasa ile mümkündür. İdarenin yeni bir hizmet yüklenmesi belirli ölçülerde de olsa toplumsal hayata müdahale anlamı taşıdığından yasal dayanaklara gerek vardır. İdare yeni verilen görevleri yapabilmek için mali kaynaklara da sahip olması gerekir. Bu nedenle yasal dayanaklarla birlikte idareye mali kaynaklarda verilir.

Hizmetin yürütülmesi ile ilgili olarak alt düzenlemeler yapma yetkisi idareye ya da ilgili kuruluşa bırakılır.

"Yönetimin Düzenleme Yapma Yetkisi" İdare kendi alanına giren işleri yürütebilmek ve kamuya hizmet götürebilmek için yasalar aykırı olmamak koşulu ile yasanın gösterdiği işlerle ilgili olarak düzenlemeler yapabilir.

İdarenin düzenleme yetkisi, ya genel düzenleyici kurallar koyma biçiminde, ya da özel düzenlemelerle ilgili kurallar koyabilmek biçiminde ortaya çıkar. İdare hem genel, hem de özel düzenleme yetkisini Anayasa ve yasalardan alır.

"Yönetimin Takdir Yetkisi" İdareye tanınan takdir yetkisini iki kısma ayırmak yerinde olur. Bunlardan birincisi bağlı yetki, ikincisi ise takdir yetkisidir. Bağlı yetkiden amaç, bütün resmi kuruluşların kamu hizmetlerini yerine getirirken nasıl ve hangi ölçülerde çalışacaklarının önceden belirlenmesidir. Yasalar yönetsel

kararla verilen görevin ya da kamu hizmetinin yapılmasıyla ilgili olarak idareye ya da uygulayıcılara takdir hakkı ve seçenek bırakmamıştır. İdarenin ve uygulayıcıların belirlenen bu sınırlar dışına çıkması mümkün değildir. Takdir yetkisi ise, idareye ya da kamu kurum ve kuruluşlarına uygulamada kimi konularda yetki tanınmasıdır. Bu ve yetki, kamu hizmetlerinin daha hızlı ve sürümcemede bırakılmadan sorumlu birimlerce yapılabilmesi için verilir.

"Yönetimin Yürütme Yetkisi" Yönetimin yasalardan aldığı yetkileri kamuya hizmet götürmek için kullanması anlaşılmalıdır. İdari kararların özelliklerinden birisi de idarenin tek yanlı olarak kişilerin ya da tüzel kişilerin hukuksal durumları üzerinde etkide bulunabilmesidir. Yönetimsel kararların uygulanması her zaman kişilerin isteklerine bırakılırsa, hem işlemler gecikebilir. Hem de bu durumdan kamu zarar görebilir. Bu nedenlerle idareye yürütme yetkisi tanınmıştır.

"Yönetimin Ceza Verme Yetkisi" Yönetim tarafından verilen cezalara "İdari Ceza" denir. Yönetimsel cezalar, bireyleri yasalara uymaya ve saygılı olmaya zorlamak için verilir. İdari cezalar idari kararlarla verilir. Verilen cezanın, yasal ya da yönetimsel bir dayanağı olmalıdır. İdareye çeşitli yasalarla "Disiplin Cezaları", "Para Cezaları", "Meslekten Çıkarma Cezaları" biçiminde ceza verme yetkisi tanınmıştır.

"Yönetimin Olağanüstü Yetkileri" İdareye savaş, seferberlik, büyük doğal afetler, toplumsal (kitlese) ayaklanmalar gibi olağanüstü durumlarda devletin varlığının birliğinin korunması, toplumsal düzenin devamı, vatandaşların can ve mal güvenliklerinin emniyete alınması gibi nedenlerle olağanüstü yetkiler tanınmıştır. Olağanüstü yetkiler de Anayasa ve yasalarla düzenlenmiştir.

3. YÖNETİMİN DENETLENMESİ

Yönetimin durumunu değerlendirmek, aksayan yönlerini saptamak için çeşitli denetim yollarına başvurulur. Yönetimin denetlenmesini; "Yönetsel denetim", "Siyasal denetim", "Yargı denetimi", "Kamuoyu denetimi" ve "Ombudsman" olmak üzere beş kümede toplayabiliriz. Yönetsel kuruluşlar tarafından yapılan denetime "Yönetsel denetim", yasama organınca yapılan "siyasal denetim", yargı yerlerince yapılanlara "yargı denetimi" kamu oyunu oluşturanlar tarafından yapılan da "kamuoyu denetimi" denir.

Yargı yerleri hukuka uygunluk denetimi, diğerleri, hem hukuka uygunluk hem de yerindelik denetimi yaparlar. (Gözübüyük, 1991, 229)

İdarenin denetlenmesi herşeyden önce hukuk devleti ilkesininde bir koşuludur. Hukuk devleti, en kısa tanımıyla, vatandaşların hukuki güvenlik içinde buldukları, Devletin eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına bağlı olduğu bir sistemi anlatır. Anayasa Mahkemesi de, hukuk devletinin "insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyucu adil bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmekle kendisini yükümlü sayan bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan devlet şeklinde tanımlamış.

Hukuk kurallarına bağlılığı sağlayacak mekanizma ise, devletin eylem ve işlemlerinin yargı denetimi altında bulunmasıdır.

Yürütme organının eylem ve işlemlerinin yargısal denetimi konusunda iki sistem vardır. Bunlardan birincisi, söz konusu denetimi genel yargı organlarına bırakan ve özellikle Anglo-Sakson ülkelerinde uygulanan "yargı birliği" (adli idare) sistemidir. Bu sistemde tek bir yargı

organi vardır ve devletle fert arasındaki hukuki uyumsuzluklar tıpkı fertler arasındaki hukuki uyumsuzluklar gibi bu yargı organınca yani genel mahkemelerce çözülür. İkinci sistem ise, yürütmenin eylem ve işlemlerinden doğan hukuki uyumsuzlukların çözümünü, genel mahkemelere değil, özel bir takım yargı kuruluşlarına yani idare mahkemelerine bırakır. "İdari yargı" adı verilen bu sistem, Fransa'da doğmuş ve oradan diğer Kara Avrupa'sı ülkelerine yayılmıştır.

Hukuk devleti ilkesi, gerek adli yargı birliği, gerek idari yargı sistemleriyle bağdaşabilir. Hukuk devleti bakımından önemli olan nokta yürütmenin eylem ve işlemlerini bağımsız yargı organlarınca denetlenip denetlenememesidir. (Özbudun, 1986, 94-95)

3.1. Yönetmel Denetim

İdari yargı içindeki tüm kamu kurum ve kuruluşlarının, Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulundan başlayarak, idare birimlerinin kendi iç yapılarında ve kendi yapıları dışındaki öteki denetim birimleri olan kurum ve kuruluşlarca denetlenmesidir.

Yönetimin denetlenmesi, yönetimin içinde hiyerarşik denetleme yolu ile de sağlanabilir. Yönetmel denetleme, bizzat yönetimin kendisi tarafından yapılan denetlemedir.

Yönetmel denetim çeşitli biçimlerde yürütülür. Bir kamu kuruluşu, kendi kendini denetleyebileceği gibi, başka bir kamu kuruluşu tarafından da denetlenebilir. Kamu kuruluşunun kendi kendisini denetlemesine "iç denetim", başka bir kamu kuruluşu tarafından denetlenmesine de "dış denetim" denir. İç denetimin en belirgin özelliği "hiyerarşi" denetimi, dış denetimin ki ise "vesayet" denetimidir.

3.1.1. Hiyerarşik Denetim

Hiyerarşik denetim, tüm üstlerin astlarını denetlemesidir.

Bir kamu kuruluşu içinde yer alan kamu görevlileri arasında bir sıradüzen (Hiyerarşik düzen), başka bir deyişle ast-üst ilişkisi vardır. Bir kuruluşta, kamu görevlilerin ast-üst biçiminde örgütlenmesine sıra düzen (hiyerarşi) denilmektedir. Her kamu tüzel kişisi, sıradüzen yönünden bir bütündür. Bir kuruluşta üstün, ast üzerindeki denetimine hiyerarşik denetim denir.

Hiyerarşik denetleme alt makamlara emir ve talimat gönderme, atama, onların kararlarını bozma ve değiştirme biçiminde olabilir. (Tortop, 1974, 157)

Hiyerarşik denetim merkez tarafından merkez idare memurları üzerinde yapılır. Bunun dışında kalan kişilerin örneğin kamu kuruluşları ile kamu kurumlarının ve bu arada komün idarelerinin üzerinde merkezin böyle bir yetkisi yoktur. Hiyerarşi yolu ile şikayet, idarenin hukuki işlemlerine karşı yapıldığı gibi eylemlerine karşı da yapılabilir. (Versan, 1986, 79-81)

3.1.2. Vesayet Denetimi

Yerinden yönetim kuruluşlarından, kendilerinin dışındaki, başka bir yönetsel kuruluş tarafından, yasaların öngördüğü sınırlar içinde denetlenmesine, vesayet denetimi denir.

Merkezi idarenin yerinden ve yerel yönetim kuruluşları üzerinde değişik kuruluşlar aracılığı ile yaptırdığı ve yaptığı denetimler girer. Merkezi idare, yerel yönetimlerin ve yerinden yönetim kuruluşlarının eylem ve işlemleriyle ilgili olarak, onları değişik yönlerden denetleyebilir. Bu

denetim, daha çok, devlet dışındaki kamu tüzel kişilerinin, devlet tüzel kişiliği ile ilişkisini ve yönetiminin bir bütün olarak uyumlu, yasalara uygun bir biçimde çalışmasını sağlama amacına yöneliktir. (Öztekin, 1986, 53)

İdari vesayet denetimi hiyerarşik nitelikte olmayıp, doğrudan doğruya merkezde mevcut olduğu için esas itibarı ile merkez, bir yerel idare, bir kamu kurumu üzerinde bu yetkisini kullanırken hiyerarşik yollara ve aşamalara uymak zorunluğunda değildir.

Denetim esas itibarıyla devletin genel yararları bakımından konulmuş olmakla beraber, yöre halkının korunması için de yararlı olmaktadır. Bu itibarla merkez idari vesayet yetkisini yerinden yönetim idarelerinin devletin birliği ve genel menfaatleri ile bağdaşmaz. Gördüğü eylem ve işlemlere hakkında kullandığı gibi yöre halkının menfaatlerini uygun görmediği eylem ve işlemleri hakkında da kullanabilir. (Versan, 1986, 93-94)

3.2. Siyasal Denetim

Siyasal denetim, bir yerde yasama organı olan meclislerin, idare dediğimiz kamu yönetimi üzerindeki her türlü eylem, işlem ve kararların araştırma ve soruşturmasını yapması, bir başka anlamda, yasama organlarının yürütme organına yürütme ve uygulamaları ile ilgili olarak hesap sormasıdır. (Öztekin, 1993, 55)

Meclis denetimi, siyasal denetim, yasama organı tarafından yapılmaktadır. Bunun yolu ve yöntemi, Anayasa ile ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Yasama organı, yönetimi dolaylı olarak, hükümet veya bakan aracılığı ile denetler. Politik organ yönetimi denetlemeye yetkilidir. Esas hukuk kurallarını koyan bir organın, bu kurallara uyulup uyulmadığını denetlemesi doğal bir sonuçtur. (Tortop, 1974, 149)

Yasama organlarının Anayasada belirtildiği şekilde siyasal denetim yolları şunlardır:

- “Soru”
- “Gensoru”
- “Genel Görüşme”
- “Meclis Soruşturması”
- “Meclis Araştırması”

“Soru” Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin, hükümet adına sözlü yada yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya Bakanlardan herhangi birine idarenin eylem, işlem ve kararları ile ilgili olarak meclis aracılığı ile bilgi istemesidir.

“Genel Görüşme” Yönetimin eylem, işlem ve kararları ile ilgili olarak yazılı yada sözlü soru önermeleri bir üye tarafından verilebilirken, genel görüşme önermeleri, hükümet, siyasi parti grupları yada en az on milletvekili tarafından verilebilir. Genel görüşme, mecliste devlet faaliyetleriyle ilgili olarak herhangi bir konuda genel görüşme açılması isteğidir.

Genel görüşme, toplumu ve devlet etkinliklerine ilgilendiren belli bir konunun, Meclis Genel Kurulunda görüşülmesidir. (m.99/4) Görüşmeler sonunda, hükümet hakkında herhangi bir güven oylaması söz konusu olmaz. Genel görüşme de, soru gibi bir bilgi edinme, belli bir konuyu açıklığa kavuşturma aracıdır.

“Gensoru” Gensoru, Bakanlar Kurulunun genel politikası, ya da bir bakanın, kendi bakanlığında izlediği politika ve etkinlikler hakkında Meclisçe yapılan etkili bir denetim yoludur. Gensoru, sonunda güven oyuna başvurulacak bir tür genel görüşmedir.

Yönetimin siyasal denetim çeşitlerinin en etkili ve en ağır yaptırımı olanıdır. Gensoru önergesi, bir siyasi parti

grubu adına en az yirmi milletvekilinin imzası ile verilebilir.

"Meclis Araştırması" Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan bir araştırmadır. Meclis, kurduğu komisyonlar eliyle araştırmalar yapar. araştırma komisyonunun hazırladığı rapor, genel kurulda görüşülür ve tartışılır.

Bu işlem soru ve genel görüşmede olduğu gibi hükümet ya da ilgili bakanın bilgi vermesiyle yetinilmez, eğer meclis araştırma yapılmasına karar verirse, kendi üyeleri arasından seçerek oluşturacağı bir araştırma komisyonu kurar. Komisyon yaptığı araştırmanın sonucunu bir rapor halinde meclis başkanlığına bildirir.

"Meclis Soruşturması" Yönetimin siyasal denetim yollarından bir başkası da meclis soruşturmasıdır. Başbakan ya da bakanlardan biri ya da bir kısmı hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisinin üye tam sayısının en az 1/10'nun vereceği (45 milletvekili) önerge ile soruşturma açılıp açılmaması istenebilir. Siyasi partilerin güçleri oranında onbeş kişilik bir komisyon kurulur, komisyon istenilen soruşturmayı tamamlayıp, raporu meclise sunar. Meclis Genel Kurulu komisyonun hazırladığı raporu öncelikle görüşür, görüşme sonucu ilgili bakan ya da bakanlar yapılan oylama ile Yüce Divana (Anayasa Mahkemesine) yargılanmak üzere sevk edilir.

3.3. Kamuoyu Denetimi

Kamuoyu denetiminin dar ve geniş anlamları vardır.

Dar anlamda kamuoyu basın, radyo, TV gibi kitle haberleşme araçlarıyla yahut konuşarak veya fısıltı ile açıklanan ve çok defa bazı sosyal grupların (sendika, dernek vb.) ve seslerini duyuran kişilerin, siyasal

otoritelere (hükümete, parlamentoya vb.) izhar ettikleri fikirlerin bir ortalamasıdır.

Geniş anlamda kamuoyu halkı ilgilendiren belli bir mesele hakkında, belirli bir zamandaki "genel yargı" yahut ortak kanaattir. (Daver, 1993, 251)

Toplumsal, ekonomik, hukuksal vb. olaylarda toplumun tümünde yada bir kesiminde olaylarla ilgili olarak oluşan kanaatlar, ortak düşünceler ya da ortak eğilimlerdir.

Kamuoyunun oluşma koşulları vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir. Toplumda gerçek kamuoyunun oluşabilmesi için asgari aşağıdaki koşulların bulunması gerekmektedir.

-Toplumun herhangi bir kesiminin ya da tüm toplumu ilgilendiren bir anlaşmazlığın, uyuşmazlığın, bulunması kamuoyu için ilk koşuldur.

-Toplumda kamuoyu oluşabilmesinin ikinci koşulu; ülkede bulunan siyasi iktidarın topluma özgür haberleşme, konuşma, görüşme, tartışma ve örgütlenme olanağı sağlamasıdır.

-Toplumda kamuoyunun oluşabilmesinin bir başka koşulu da, örgütlenmiş ve sistemleştirilmiş fikirlerin bulunmasıdır. Örgütlendirilmiş ve sistemleştirilmiş düşünceler kamuoyunun netleşmesinde çok önemli rol oynar.

-Bir başka koşulu da, herhangi bir toplumsal sorun ya da olay karşısında mutlaka bir direnme odağının (noktasının) bulunmasıdır. (Öztekin, 1993, 97)

3.4. Ombudsman

Ombudsman kelimesi İsveç dilinden alınmıştır. Aracı, temsilci anlamına gelmektedir. Parlamentodan güç alan, yönetimin denetlenmesi yetkisine sahip, geniş bir bağımsızlık içinde çalışan, aşırı formalitelere bağlı olmayan ve vatandaşların korunmasına çalışan bir organdır.

Yönetimin yargı denetiminin gelişmediği, parlamenter rejimin uygulandığı ülkelerde gelişmiştir. (Tortop, 1974, 161)

Genel olarak yasama organı tarafından görevlendirilen ve bağımsız olarak hareket eden kamu deneticisi, yöneticiler tarafından yönetsel eylem ve işlemlere karşı yapılan yakınmaları kabul eder ve yönetimin hukuka uygun hareket etmesini, siyasal denetimi ve kamuoyunu harekete geçirerek sağlar.

Ombudsman sadece kendisini seçen organa yani parlamentoya karşı sorumlu olup hükümete karşı hiçbir şekilde sorumluluğu yoktur.

Vatandaşların idareye karşı olan şikayetlerini en kısa bir zamanda incelemek ve onlara cevap vermek amacı ile devlet tarafından tayin edilmiş ve ülkede bilgisi, tecrübesi ve kişiliği ile tanınmış bir şahsın kendisine kanunlarla verilmiş olan yetkilerini kullanarak vatandaşların bu şikayetlerini idareye hallettirmesidir. (Versan, 1986, 107)

3.5. Yargı Denetimi

Yönetimde tüzel sorumluluk konusunda en kutsallaştırılmış yöntemlerden biri, kişinin yönetimin eylemlerine karşı olağan mahkemelere baş vurabilme hakkıdır. (Mihçioğlu, ,484)

Yargı denetimi. Bu denetim biçiminde yönetilenlerin, idarenin hukuk kurallarına uymasını sağlamak için yargı organlarına başvurma hakkı vardır. Denetlemenin sonucunda yönetimin yanlış uygulaması saptanırsa müeyyide vardır.

Yönetimin yargı organları tarafından denetlenmesinde dünyada belli başlı iki sistem uygulanmaktadır. Birincisi yönetimin yönetsel yargı organları tarafından denetlenmesi

ve ikincisi de yönetimin sivil yargı organları tarafından denetlenmesi sistemidir.

İdari yargı ya da idarenin yargısal denetimi, hukuk devleti ilkesinin temel ölçülerinden birisidir. Hukuk devleti, polis devletinden farklı olarak kendisini hukuk kurallarına bağlı sayan, tüm eylem, işlem ve kararlarında hukuk kuralları dışına çıkmayan, bunu kanıtlamak için de her türlü eylem ve işlemlerini yargı denetimine tabi tutan, yargı bağımsızlığına özen gösteren ve yargı kararlarını da anında uygulayan bir devlettir.

Türkiye'de en yüksek idari yargı organı Danıştay'dır. Daha sonra Yüksek Askeri İdari Mahkemesi, Bölge İdare Mahkemeleri, İdare ve Vergi Mahkemeleri gelir.

Konumuz dışında olduğundan Askeri İdare Mahkemesi incelenmemiştir. İdari yargı organları şunlardır:

- “Danıştay”
- “Bölge İdare Mahkemesi”
- “İdare ve Vergi Mahkemeleri”

4. YÖNETSEL YARGI

4.1. Yönetim Hukukunun Tanımı ve Kavramı

Yönetim hukuku iç kamu hukukunun bir koludur. Yönetimsel yargı, yönetsel alana özgü bir yargı düzenidir. Yönetimsel yargı hukuku da bu yargı düzenine ilişkin bir usûl hukukudur. Usul hukukunun öteki dallı -yâni Medenî usul ile ceza usûlü- gibi o da iç kamu hukukunun bir parçasıdır. (Balta, 1970, 1-2)

Yönetim Hukuku maddi bir hukuk dalıdır. Yönetime özgü kuruluş, faaliyet ve ilişkileri düzenler: Bakanlıklar, yerel yönetimler, zabıta, eğitim hizmetleri yönetime özgü kuruluş ve faaliyetlere birer örnektir.

Yönetim hukuku biliminin esas konusu yönetim hukuku ile yargı hukukudur. Bu nedenle özel hukuk ile ceza hukukuna göre farklı bir durumu vardır. Bu iki alana ilişkin usul hukuku maddi hukuktan ayrı birer bilim dalı olarak ele alınır. Maddî bir hukuk dalı olan yönetim hukuku ile bir usul hukuku olan yönetsel yargı hukukunun bir arada incelenmesi, bu son konunun ayrı bir hukuk dalı olduğu anlayışının henüz yeter derecede yayılıp yerleşmemiş olmasının bir sonucudur. Bununla beraber yönetim hukuku ile yönetsel yargı hukuku arasında, özel hukuk ve ceza hukuku ile usule kıyasla daha sıkı bir bağ vardır. (Balta, 1970, 26)

Yönetim üzerinde uygulanan ve yönetimin dışındaki denetim yollarından biri ve en etkilisi yargı denetimidir. Yönetime yargı denetiminin uygulanmasının gereği, bu gün üzerinde tartışılmayacak kadar açıktır. Demokratik bir toplumda, yönetimin kendini hukuk kurallarına bağlı sayması, bu kuralların dışına çıktığında, kendini bir "yaptırım" karşısında bulması "hukuk devleti" anlayışının zorunlu bir ögesi ve aynı zamanda doğal bir sonucudur.

Yönetim ile yönetilenler arasında çıkan anlaşmazlıkların giderilmesinde en etkili ve nesnel yol, yargı yerlerinin işe karışmaları ve yönetimin eylem ve işlemlerini yargı denetimine tabi tutmalarıdır.

Bugün gerek Kara Avrupa'sı, gerekse Anglo-Amerikan ülkelerinde olduğu gibi, Türk hukuk sisteminde de yönetimin eylem ve işlemlerinden "çıkar" ya da "hakkı" etkilenen kimse yetkili yargı yerine baş vurarak yönetsel işlemin iptalini ya da karşılaştığı haksızlığın giderilmesini isteyebilir.

Yönetsel yargı alanında çeşitli sistemler uygulanmaktadır. Bunları çeşitli açılardan sınıflandırma olanağı vardır. İki açıdan sınıflandırılacaktır. Bunlardan

biri kuruluş yönünden, diğeri görev yönünden yapılan sınıflandırmalardır.

Kuruluş yönünden yönetsel yargı alanında başlıca iki sisteme rastlanmaktadır. Yönetsel yargı yerleri, kimi ülkelerde "Danıştay", kimilerinde ise "Mahkeme" biçiminde örgütlenmiştir.

Kimi ülkelerde, bu arada Türkiye'de yönetsel yargı, yönetim ile ilişkileri olan ve başında Danıştay denilen bir kuruluşun yer aldığı yönetsel yargı yerleri tarafından yürütülmektedir. Genellikle yönetsel yargı yerleri ve başında bulunan Danıştay, hem yargı görevleri hem de yönetsel görevleri olan kuruluşlardır.

Yönetsel yargı yerleri genel olarak iki kümeye ayrılabilir. Bunlardan biri "geniş görevli" diğeri "dar görevli" olanlardır.

Kimi ülkelerde olduğu gibi, yönetsel yargının görev alanı oldukça geniş tutulmuştur. İlke olarak, yönetimin yönetim hukukundan doğan anlaşmazlıkları yönetsel yargıda giderilir.

Yönetsel yargı sisteminin egemen olduğu ülkelerde, yönetim hukukundan doğan tüm uyuşmazlıklar yönetsel yargıda giderilmez. Çoğu kez, yönetsel işlemin iptali için açılan davalar, yönetsel yargı yerlerinde, yönetimin mali sorumluluğunu gerektiren davalar, adalet mahkemelerinde karara bağlanır. (Gözübüyük, 1991, 136-138)

1924 Anayasasının 51 nci maddesinde "idare davalarına bakmak ve idari uyuşmazlıkları çözmek üzere ... bir Danıştay kurulur" kuralı yer almıştır. Anayasanın bu kuralına dayanılarak 1925 yılında 669 sayılı Şûrayı Devlet Kanunu çıkarılmış ve 6 Temmuz 1927 tarihinde Danıştay fiilen işe başlamıştır. 1961 Anayasasına kadar Danıştay Kanununda çeşitli tarihlerde değişiklikler yapılmıştır.

Ancak 1982 anayasanın 140'ncı maddesinde, Danıştayın "idari uyuşmazlıklar ve davaları görmek ve çözümlmek" ile görevli bulunduğu ve aynı zamanda "kanunların başka idari yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derece idare mahkemesi" olduğu belirtilmiştir.

1961 Anayasası döneminde yönetsel yargı sistemimizin ileri bir düzeye ulaştığı söylenemez; ilk derece yönetsel yargı yerleri mahkeme niteliğine kavuşturulamamıştır. Bunların yeniden düzenlenmesi, yönetsel mahkeme durumuna getirilmesi zorunlu görülmüş, 1982 yılı başlarında yönetsel yargıyı yeniden düzenleyen üç temel yasa çıkarılmıştır. Bunlar, 2575 sayılı "Danıştay Kanunu", 2576 sayılı "Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun" ile 2577 sayılı "İdari Yargılama Usulü Kanunu"dur. Bir de bunlara Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanununda değişiklik yapan 25.12.1981 gün ve 2568 sayılı Yasayı eklemek gerekir.

Yönetsel yargı alanında yapılan yeniden düzenleme ile, Bölge İdare Mahkemeleri içinde yer alan ve ilk derece mahkemesi olarak görev yapan "İdare Mahkemeleri" ile "Vergi Mahkemeleri" kurulması ve idare mahkemelerinin, yönetsel yargı alanında "genel görevli" mahkeme olması yolu benimsenmiştir. Bunun sonucu olarak da, Danıştay, yönetsel yargı alanında "genel görevli bir temyiz yeri", ve belli konularda da "ilk derece mahkemesi" olarak görev yapmak üzere yeniden düzenlenmiştir. Bölge idare mahkemelerinin kurulması ile de, vergi ve idare mahkemelerinin bazı kararlarına karşı temyiz yolu ile Danıştaya başvurma yerine, itiraz yolu ile Bölge İdare mahkemelerine gidilmesi yasayla düzenlenmiştir. Böylece, idare ve vergi mahkemelerinin kimi kararlarının Danıştay yerine, bölge idare mahkemelerinde sonuçlandırılması yolu getirilmiştir. 1982 Anayasası ile de 1982 yılında yönetsel yargı alanında

yapılmış olan yeniden düzenlemeler aynen benimsenmiştir.
(Gözübüyük, 1991,240)

4.2. Yönetmel Yargının Özellikleri

Ülkemizde uygulanan yönetmel yargının özelliklerinden başlıcaları şunlardır.

-Yönetmel yargı sistemimiz dayanağını Anayasadan alır. Ülkemizde yönetimin yargı denetiminin "yönetmel yargı" yolu ile yapılması, Fransa ve Anglo-Amerikan ülkelerinden farklı olarak Anayasaya dayanır.

-Yönetmel yargı sistemimiz Danıştay biçiminde örgütlenmiştir. Danıştay hem yargısal, hem de yönetmel görevleri olan bir yüksek mahkemedir.

-Yönetmel yargı sistemimizde "genel görev" ilkesi uygulanır. Yönetimin. yönetim hukukundan doğan eylem ve işlemlerine karşı yönetmel yargıda dava açılır. Bunun için, açık bir yasa kuralına gerek yoktur. Yönetmel işlemlere karşı adalet mahkemelerinde dava açılabilmesi için, açık bir yasal düzenlemeye gerek vardır.

-Yönetmel yargının görev alanı geniş tutulmuştur. Yönetmel yargıda, hem yönetmel işlemlerin iptali, hem yönetimin eylem ve işlemlerinden doğan haksızlıkların giderilmesi dava edilebilir.

-Yönetmel yargı alanındaki ilk derece yönetmel yargı yerleri mahkeme niteliğinde olan kuruluşlardır. İlk derece mahkemesi olan "İdare Mahkemeleri" genel görevli mahkemelerdir.

-Yönetmel yargı alanında iki yüksek mahkeme vardır. Bunlardan biri Danıştay, diğeri Askeri Yüksek İdare Mahkemesidir. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi özel görevli bir yüksek mahkemedir. Bir de bunlara özel nitelikli bir

yüksek mahkeme olan Sayıştay da eklenebilir. (Gözübüyük, 1993, 16)

4.3. Yönetmel Yargı Kuruluşları

Ülkemizde idari yargının yapısı ve işleyişi 1980'den sonra büyük değişikliklere uğramıştır. Türkiye'de en yüksek idari yargı oranı Danıştay'dır. Daha sonra Askeri Yüksek İdari Mahkemesi, Bölge İdare Mahkemeleri, İdare ve Vergi Mahkemeleri gelir.

Türkiye'deki yönetmel yargı organları şunlardır.

- “Danıştay”,
- “Askeri Yüksek İdare Mahkemesi”,
- “Bölge İdare Mahkemeleri”,
- “İdare ve Vergi Mahkemeleri”

“Danıştay”, 1980 öncesinde ilk derece idari yargı yeri olarak çok sayıda davaya bakma durumunda iken, 1980 sonrası yapılan düzenlemelerde Danıştay'ın ilk derece idare mahkemesi olarak bakmakla sorumlu olduğu davalar azaltılarak, bu davalar için ilk derece idare mahkemeleri olarak bölge idare, idare ve vergi mahkemeleri kurulmuştur. Bu gün için danıştayın dört tür görevi vardır. Bunlar;

-İlk derece idare mahkemesi olarak bakmakla yükümlü oldukları davalar.

-Temyiz mahkemesi olarak ilk derece mahkemelerin baktıkları davaları kesin hükme bağlamak,

-Uyuşmazlık yeri olarak, idari yargı yerleri (bölge idare, idare ve vergi mahkemeleri) arasında çıkan görev uyuşmazlıklarına bakmak,

-İçtihadı birleştirme yeri olarak, idari mahkemelerin kararları arasında birlikteliği sağlamak.

Danıştayın doğrudan baktığı davalar şunlardır; Danıştayın ilk derece mahkemesi olarak doğrudan baktığı davalar şunlardır.

-Bakanlar Kurulu Kararları

-Ortak kararnameler (birden çok bakanın imzaladığı kararnameler)

-Başbakanca doğrudan alınan kararlar

-Bakanlıkların düzenleyici işlemleri

-Kamu kuruluşları ya da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve ülke düzeyinde uygulanan düzenleyici işlemler

Danıştay idari dairelerince ya da idari işler kurulunca verilen kararlar üzerine uygulanan eylem ve işlemler

-Birden çok idare veya vergi mahkemesinin yetki alanına giren işler

-Yabancı ülkelerde görevli makamlarca (Türk makamlarınca) alınan kararlar

-Danıştay Yüksek Disiplin Kurulu kararları

-Yükseköğretim kurulu (YÖK), Yükseköğretim Denetleme Kurulu, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, Üniversitelerarası Kurul kararları

-Vergi usul Kanunu gereğince şikayet yolu ile vergi düzeltme taleplerinin reddine ilişkin işlemlere karşı açılacak iptal davaları ile bu konudaki tam yargı davalarına bakar. Yine aynı maddeye göre Danıştay, imtiyaz sözleşmelerinden doğan tam yargı davaları ile il merkezi belediyelerle il özel idarelerinin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kaybetmelerine ilişkin istekleri karara bağlamakla da görevlidir. (Danıştay Kanunu)

"Bölge İdare Mahkemeleri", bölgelerin coğrafi yapılarına ve iş durumlarına göre İçişleri ile Maliye ve

Gümrük Bakanlıklarının görüşleri alınarak Adalet Bakanlığınca kurulur.

Bölge idari mahkemelerinin iki görevi vardır. Birincisi, idare ve vergi mahkemelerinin tek hakimle verdikleri kararlara karşı itirazları inceleyip karara bağlamak (temyiz görevi) ikincisi de bölgedeki idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarını kesin olarak karara bağlamaktır. (İYUK)

"İdare ve Vergi Mahkemeleri", idari yargı alanının genel görevli ilk derece mahkemeleridir. Yasalarla başka yargı yerlerinin görev alanına girmeyen idari ve vergi uyuşmazlıklarına karşı açılan davalara bu mahkemelerde bakılır.

1980'den sonra kurulan idare ve vergi mahkemeleridir. 1982 yılına kadar idare ve vergi mahkemelerinin görevlerini il ve ilçe yönetim kurulları ile vergiler temyiz komisyonları, itiraz komisyonları ve gümrük hakem heyetleri gibi kuruluşlar yapıyorlardı. Bu kurulların çoğu il ve ilçelerin üst düzey kamu görevlilerinden olduğundan bunların yargı kuruluşları gibi çalışmaları pek beklenemezdi.

6.1.1982 tarih ve 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri hakkındaki Kanun ile yönetsel (idari) alanda genel görevli ilk derece mahkemeleri olarak idare ve vergi mahkemeleri kurulmuştur.

İdare ve vergi mahkemelerinin olağan çalışma yöntemi kurul olarak toplanıp oy çokluğu ile karar vermesidir. Ancak, 2576 sayılı yasa bazı uyuşmazlıkların tek yargıyla çözümlenebileceğini de hükme bağlamıştır. İdare Mahkemeleri iki milyon lirayı geçmeyen tam yargı davalarına, vergi mahkemeleri de kazançları götürü usulde belirlenen yükümlülerin sınıf ve derecelerinin saptanmasına ilişkin

işlemlere ve iki milyon lirayı geçmeyen vergi uyuşmazlıklarını tek yargıçla çözümleyebilirler. İşte idare ve vergi mahkemelerinin tek yargıçla verdikleri bu kararlara karşı bölge idare mahkemelerine itiraz edilebilir.

4.4. Yönetmel Davalar

Genel olarak, yönetmel yargıda kullanılan dava türlerine "yönetmel dava" adı verilir. Bunlar, kamu yönetiminin, yönetim hukukuna göre yaptıkları işlem ve eylemlerden doğan davalardır.

Eski Danıştay yasası (521 sayılı yasa); iptal davası, tam yargı davası, yorum davası ve temyiz davası adı altında dört yönetmel dava türü benimsenmişti. Yeni İdari Yargılama Usulü Yasası (6.1.1982 gün ve 2577 sayılı yasa) ile iptal ve tam yargı davaları benimsenmiştir. Getiriler yorum davası yani yönetmel yargılama usul yasası ile kaldırılmış, temyiz davası ise temyiz yoluna dönüştürülmüştür. (Gözübüyük, 1991, 241)

4.4.1. İptal Davaları

Hukuka aykırı olan yönetmel işlemlerin iptali için yönetmel yargı yerlerinde açılan davalara iptal davası denilmektedir. İptal davaları, "idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatları ihlâl edilenler tarafından açılan" davalardır. (Gözübüyük, 1993, 101)

4.4.1.1. İptal Davasının Önkoşulları

İşlemin iptali iki aşamada gerçekleştirilir. Birinci aşamada, yargı yeri açılan davayı ön koşullar yönünden inceler. Eğer ön koşullar yönünden bir eksiklik yoksa, yargı yeri ikinci aşamaya başka bir deyişle, işin özünü (esassını) incelemeye geçer. Koşullar şunlardır:

- “Göreve İlişkin Koşullar”
- “Konuya İlişkin Koşullar”
- “Davacıya İlişkin Koşullar”
- “Davalıya İlişkin Koşullar”
- “Süreye İlişkin Koşullar”
- “Dava Dilekçesinin Biçimine İlişkin Koşullar”

Ön koşullardaki eksiklikler aynı sonucu doğurmaz. Bunlardan bir kısmı davanın reddini gerektirir. Bir kısmı da davanın değil yalnız dava dilekçesinin reddini gerektirir. Bu durumda davacının, yasanın öngördüğü süre içinde eksikliği gidererek davaya devam etme olanağı vardır. Bir kısım eksiklikler de doğrudan doğruya yargı yeri tarafından giderilir; yanlış hasım göstermede olduğu gibi. Yargı yeri, dava dilekçesini doğru hasma tebliğ ederek davanın yürümesini sağlar.

Göreve ilişkin koşullar şunlardır; Görev sorunu ön koşullar arasında yer alır. İptal davasında genel görevli yargı yeri, 1982 yılında yönetsel yargı alanında yeniden düzenleme yapılana kadar, Danıştay olmuştur. İdare ve vergi mahkemelerinin kurulması ile Danıştay genel görevli mahkeme olma niteliğini yitirmiştir. Görevli mahkeme olma niteliği idare mahkemelerine verilmiştir.

İptal davası görevsiz yargı yerine açılmış ise, üç durum söz konusu olabilir;

-Açılan iptal davasına bakma, yönetsel yargının görev alanı dışında ise, görev ile ilgili genel kurala uyularak, görevsizlik kararı verilir.

-Açılan iptal davası, yönetsel yargının görev alanında kalmakla birlikte, yanlış yönetsel yargı yerinde açılış ise, görevsizlik kararı verilerek dosya görevli yönetsel yargı yerine gönderilir.

-Bakılması, Danıştayın veya idare ya da vergi mahkemelerinin görevine girdiği halde, adli veya askeri yargı yerlerine açılmış bulunan davaların görev noktasından reddi halinde, bu husustaki görevsizlik kararlarının kesinleşmesini izleyen günden itibaren otuz gün içinde görevli mahkemede dava açılabilir. Görevsiz yargı yerine başvurma tarihi, Danıştaya idare veya vergi mahkemesine başvurma tarihi olarak kabul edilir. (Gözübüyük, 1993, 103)

"Konuya İlişkin Koşullar"; İptal davalarının konusu yönetsel işlemlerdir. başka bir deyişle, iptal davaları ancak yönetsel işlemlere karşı açılır.

Yönetsel sözleşmeler, özel hukuka dayanan işlemler, yasama organının ve yargı organının işlemleri genel olarak iptal davasına konu olmazlar.

Yönetim işlemlerini "karar" biçiminde yapar. Yönetimin kararları, kural olarak, yazılıdır. Yönetim, sözlü kararlar da alabilir. (Gözübüyük, 1993, 104)

İptal davasına konu olacak yönetsel kararların bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bunlara kısaca aşağıda değinilmiştir.

- Zımnı red kararı; Yönetim bazı durumlarda, bir istem konusunda açıkça karar almaktan kaçınır. Yönetimin altmış gün içinde bir isteme karşı karar almaması, o istemin reddedildiği anlamına gelir. Yönetimin bu tür işlemlerine "zımnı red kararı" denir. (Gözübüyük, 1993, 108)

- Düzenleyici işlemler; Düzenleyici işlemler, birel işlemler gibi iptal davasına konu olabilirler. Düzenleyici bir işlemin tamamının ya da bir bölümünün iptali istenebilir. (Gözübüyük, 1993, 109)

- Etkili karar; Bir yönetsel kararın iptal davasına konu olabilmesi için, yönetsel olması yeterli değildir. Bu kararın aynı "etkili olması", alışılmış deyim ile "icrai", başka bir deyişle "uygulanabilir" olması gerekir. Kararın etkili olması, ilgilinin hukuksal durumunda değişiklik yapması, başka bir deyişle ilgiliyi hukuk yönünden etkilemesi yönetsel bir işlem niteliğinde olması gerekir. Bu güce sahip olmayan yönetsel kararlar, iptal davasına konu olmazlar.

İdari Yargılama usulü Kanununda da "menfaatleri ihlâl edilenler" in yönetsel işlemler hakkında iptal davası açabilecekleri belirtilmiştir. (Gözübüyük, 1993, 115)

Bir yönetsel kararın bir kimsenin "menfaatını" etkileyip etkilemediğini saptayabilmek için, kararın gerekçesine değil, "sonuç" kısmına bakmak gerekir. Davacının çıkarını etkileyen bir yönetsel kararın iptali istemi içinde, gerekçenin de hukuka, ya da gerçeğe aykırı olduğu ileri sürülebilir. Buna karşılık kararın esasını dava etmeyen kimse, yalnız gerekçenin iptal edilmesini isteyemez.

Bazı yönetsel kararlar, bireyin hukuksal durumuna etki yapmazlar; bireyin çıkarını etkilemezler. Bunlar "uygulanabilir" kararlar değildir. Bu tür yönetsel kararlar yargı denetiminin dışında tutulmaktadır. (Gözübüyük, 1993, 116)

Yönetimin iç yapısı ve işleyişi ile ilgili işlemler. Genel olarak, bunlar, yönetsel bir kuruluştaki üstlerin, astlara yaptıkları yönerge ve duyurulardır. Danıştay çeşitli kararlarında "direktifleri" (Gözübüyük, 1993, 118),

bir bakanlığın diğer, bir bakanlığı "ikaz" eylemesini, duraksamaları gidermek üzere bakanlığın kendi örgütüne yolladığı "tamimi" yönetimin iç işleyişi ile ilgili işlemler sayarak iptal davasına konu olamayacağına karar vermiştir.

Yönetmel işlemin iptal davasına konu olabilmesi için, yasada gösterilen yönetmel başvuru yollarının tüketilmiş olması, işlemin, yönetmel kesinlik kazanması gerekir. Danıştay Kanunu, yönetmel başvuru yolları tüketilmeden açılan davaların "merci tecavüzünden" dolayı reddedilmesini önlemiş, bu gibi durumlarda, dosyanın yetkili yönetmel yerlere gönderilmesi ilkesini benimsemişti. Aynı ilke İdari Yargılama usulü Kanunu ile de benimsenmiştir. (Gözübüyük, 1993, 121)

İptal davasının konusunu yönetmel işlem oluşturduğuna göre, işlem yapıldıktan sonra iptal edilene kadar geçen süre içinde, işlemde meydana gelen bazı değişiklikler iptal davasını etkiler. İptal davasına konu olan işlemin hukuka uygunluğu, işlemin yapıldığı tarihteki durum dikkate alınarak değerlendirilir. Bir yönetmel işlemde yapılan değişikliğin, iptal davasını konusuz bırakabilmesi için, işlemin yapıldığı tarihten itibaren doğurduğu tüm hukuksal sonuçları ile birlikte geri alınmış olması gerekir. Buna karşın bir işlemin kaldırılması, iptal davasını konusuz bırakmaz. Çünkü kaldırma, kaldırıldığı tarihten ileriye doğru hüküm ifade eder. Kararın alındığı tarih ile kaldırıldığı tarih arasında doğan hukuksal sonuçlar kendiliğinden yok olmaz. Bunların da yok olması, ya yönetimin bunu sağlayacak yeni bir karar alması, ya da işlemin yargı yerince iptal edilmesi gerekir. (Gözübüyük, 1993, 123)

"Davacıya İlişkin Koşullar Şunlardır"; iki başlık altında ele alınır. Bunlardan biri "yetenek", diğeri "menfaat" koşuludur.

"Davada taraf olma yeteneği", gerekse "dava açabilme yeteneği" yönünden iptal davalarına, ilke olarak genel kurallar uygulanır. Medeni haklardan yararlanma yeteneğine sahip kişiler, iptal davası açabilirler.

Genel olarak yargı yerlerinde dava açabilmek için bir hakkın ihlal edilmiş olması gerekir. İptal davası için aranmamaktadır.

Dernek, sendika gibi çıkar kümelerinin, bir yönetsel işleme karşı açacakları iptal davalarında, iki durumu birbirinden ayırmak gerekir. Yönetmel karar, dernek, ya da sendikanın tüm üyelerini ya da bazı üyelerini ilgilendirebilir. Fransız uygulamasına göre, eğer yönetsel işlem tüm üyeleri ilgilendiriyorsa, derneklere dava hakkı tanınmaktadır. Karar dernek üyelerinden bazılarını ilgilendiriyorsa, bu durumda derneğe dava hakkı tanınmamaktadır. Danıştayımız derneklere, tüm üyelerinin çıkarlarını etkileyen bir karar olsa bile, dava hakkı tanımamaktadır. Bu gibi durumlarda, üyeler kişisel olarak dava açabilmektedirler.

"Sendikalar Kanunu" bu konuda özel kurallar koymuştur. Buna göre "çalışma hayatından, mevzuattan, toplu iş sözleşmesinden, örf ve adetten doğan hususlarda" sendika kendiliğinden, üyeleri ile ilgili diğer konularda üyelerinin ya da mirasçılarının yazılı istemi üzerine dava açabilir, yargı yerlerinde temsil edilebilir. (Gözübüyük, 1993, 131)

İptal davası ile, yönetimin hukuka uygun hareket etmesi sağlanmak istendiğine göre, bir kamu kuruluşunun kendisini etkileyen başka bir kamu kuruluşunun kararının iptali için dava açabilmesini olağan karşılamak gerekir.

Kural olarak, kamu kuruluşları arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklar yönetsel yollarla giderilir. Yönetmel yollarla giderilemeyen uyuşmazlıklar iptal davasına konu

olabilirler. Aynı ast-üst ilişkisi içinde bulunan kuruluşlar birbirlerini dava edemezler.

"Davalıya İlişkin Koşullar" İptal davası gerçekte bir yönetsel karara karşı açılır. Bu dava ile yönetsel kararın iptali istenir. İptal davalarında iptali istenen kararı almış olan yönetsel yer, davalıdır. Başka bir deyişle, iptal davasında davalı olarak daima yönetim gösterilir. Dava konusu işlemi yapmış olan kişiler, ya da kamu görevlileri hasım olarak gösterilemez. Hasım göstermede yapılacak yanlışlığı Yönetmelik Yargı Yeri kendiliğinden düzeltir.

"Süreye İlişkin Koşullar" İptal davası yasanın öngördüğü süre içinde açılmalıdır. Süresinde açılmayan iptal davası, ön koşullar yönünden, işin özüne girmeden reddedilir. Hem idare mahkemeleri, hem de Danıştay için altmış, vergi mahkemeleri için 30 gün olarak saptanmıştır.

Davanın süresinde açılıp açılmadığını Danıştay kendiliğinden inceler. Çünkü, dava açma süresi, kamu düzeni ile ilgilidir.

"Dava Dilekçesinin Biçimine İlişkin Koşullar" İptal davasının yasanın öngördüğü biçim koşullarına uygun olarak açılması gerekir. Dava dilekçesi yönünden yasa da öngörülen koşullara uygun olarak açılmamış ise, dava dilekçesi ön koşullar yönünden reddedilir. Dava dilekçesi ön koşulları yönünden reddedilir. Dava dilekçesindeki eksiklikler, davacı tarafından otuz gün içinde giderilerek, yeniden yargı yerine başvurulabilir. (Gözübüyük, 1993, 145)

4.4.1.2. İptal Nedenleri

Yönetimsel işlemlerin iptal nedenleri şunlardır;

- “Yetki Yönünden Hukuka Aykırılık”
- “Şekil Yönünden Hukuka Aykırılık”
- “Neden Yönünden Hukuka Aykırılık”
- “Konu Yönünden Hukuka Aykırılık”
- “Amaç Yönünden Hukuka Aykırılık”

“Yetki Yönünden Hukuka Aykırılık” Yönetim hukukunda yetki, hukuksal bir güç demektir. Yönetime verilen yetkinin sınırları dışına çıkılması, ya da hiç kullanılmaması yetki yönünden hukuka aykırılık sayılır. Yönetim hukukunda, yer yönünden, zaman yönünden ve konu yönünden olmak üzere üç tür yetkiden söz edilir. Yetki yönünden hukuka aykırılık bu üç açıdan ele alınmıştır.

“Yer yönünden yetkisizlik.” Yönetimin yetkileri, yer yönünden belirlenmiştir. Bazı yetkiler bütün ülkeyi, bazıları da belli bir yer parçasını kapsar. Yönetimin yetkisini alanı dışında kullanması yer yönünden yetkisizlik sayılır.

“Konu yönünden yetkisizlik.” Yasalar belli konularda karar alma yetkisini belli yerlere vermiştir. Bunun dışına çıkılması konu yönünden yetkisizlik durumunu ortaya çıkarır. Konu yönünden yetkisizlik “olumlu” ya da “olumsuz” olabilir. Yönetimsel bir kuruluş kendi yetkisi içine giren bir konuda, kendisini yetkisiz sanarak, karar almayı reddetmesi durumunda olumsuz yetki aşımından söz edilir. Buna karşılık bir kuruluş, isteyerek, ya da istemeyerek başka bir kuruluşun yetkisi içine giren bir konuda karar alırsa, ortada olumlu yetki aşımı vardır. Biri Görev Gasbı diğeri de Yetki Gasbı.

Ağır yetkisizlik durumu. Yukarıda sayılanlara ek olarak, ağır yetkisizlik durumları da vardır. Ağır yetkisizlik durumunda yönetsel işlem yok hükmündedir. Bu tür ağır yetkisizlik durumları iki kümede toplanır.

-Görev gasbı; Yönetimin kendi görev alanına girmeyen, aslında, hiç bir yönetsel kuruluşun görevi, içine girmeyen bir konuda karar almasına "görev gaspı" denilmektedir.

-Yetki gasbı; Yönetim adına irade açıklamasında bulunmaya, başka bir deyişle karar almaya yetkisi olmayan yine yönetim içinde yer alan, bir kişinin yaptığı işlemler, "yetki gaspı" ile sakattır.

"Şekil Yönünden Hukuka Aykırılık" Yönetsel işlemin yapılması, yönünden yasalarca öngörülen kurallara ve biçime uyulmaması işlemi "şekil" yönünden sakatlar. Kural olarak yönetsel işlemler yazılı olarak yapılır. Yönetim bazan işin gereği olarak, sözlü işlemlerde de bulunabilir.

Yönetsel biçim yol ve yöntemlerin önceden saptanmasında, iki yönden yarar umulmaktadır. Bunlardan biri, yönetime yapacağı işlemlerde uyması gereken yolları göstermesi, ikincisi ise, yönetilenlere güven sağlamasıdır.

Biçim kurallarınının tümü eş değerde değildir. Bunlardan bir kümeyi uyulması zorunlu "asli" biçim kuralları diğer kümeyi de ikincil nitelikteki biçim kuralları oluşturmaktadır. Danıştay, çoğu kez ikincil nitelikteki biçim kurallarında yapılan sakatlıkları iptal nedeni olarak kabul etmemektedir.

Bu ayırım, Danıştay içtihatlarına göre bir başka biçimde de yapılmaktadır. Buna göre, biçim kurallarında yapılan sakatlıklar sonucu etkileyenler ve etkilemeyenler olarak iki kümeye ayırmakta ve sonucu etkileyen sakatlıklar iptal nedeni olarak kabul edilmektedir. (Gözübüyük, 1993, 156)

"Neden Yönünden Hukuka Aykırılık" İptali gerektiren, iptali istenen işlemin "sebebe", ya da "neden" denen ögesinde yapılan sakatlıktır. Genellikle, tüm yönetsel işlemler bir "nedene" dayanır.

Neden açısından yönetsel işlemler üç kümede toplanır. Nedeni belli işlemler. Yönetsel işlemin dayanağı olan nedeni yasalar açıkça belirtmiştir. Bu gibi durumlarda, yönetimin yaptığı işlemin, yasanın gösterdiği nedene dayanması gerekir. Aksine yapılan bir işlem, neden yönünden sakat olur.

Nedeni yönetime bırakılan işlemler. Yasalar, bazen yönetsel işlemin bir nedene dayanmasını belirtmekle yetinirler. Bu nedenin ne olduğunu açıkça saptamazlar. Nedenin saptanmasını yönetime bırakırlar.

Neden gösterilmesi öngörülmemiş işlemler. Bazı yönetsel işlemlerin nedeni belirtilmediği gibi neden gösterilmesi de istenmemiş olabilir. Bu gibi durumlarda, yönetsel işlemin dayanacağı neden tümü ile yönetimin takdirine bırakılmıştır. Bu durumda yönetimin işlemi yaparken bir neden göstermemiş olması, işlemin iptalini gerektirmez. Buna karşın, yönetimin dayandığı, fakat kararında göstermediği neden, kamuya ve hizmetin yararına olmalıdır. Yönetimin dayandığı nedenin hukuk dışı bir neden olduğu ileri sürüldüğünde, yönetim dayandığı nedeni açıklamalıdır.

Yönetimin kararına dayanak yaptığı neden, yasanın öngördüğü neden olabilir. Yönetimin hukuka uygun etkinliklerde bulunabilmesi için bu yeterli değildir. Buna ek olarak, yönetimin neden olarak gösterdiği olgunun gerçek olması da gerekir. Bu nedenle, yargı yeri işlemin nedeni olduğu söylenen olgunun gerçek olup olmadığını araştırır; yönetimin dayandığı olgunun gerçek olmadığı sonucuna varırsa işlemi iptal eder. (Gözübüyük, 1993, 162)

"Konu Yönünden Hukuka Aykırılık" Yönetmel işlemin doğuracağı sonuca konu denir. Bir işlemin konusu, o işlemin hukuk düzeninde ortaya getireceği değişikliktir. Yönetmel işlemlerin doğuracağı sonuçlar, başka bir deyişle işlemin konusu, yasalarla önceden belirtilmiştir. Bu açıdan yönetmel işlemler, medeni hukuk işlemlerinden ayrılırlar. Medeni hukuk alanında, kural olarak sözleşme serbestliği vardır; taraflar kural olarak, yapacakları işlemlerin içeriğinin serbestçe saptarlar. Buna karşın yönetmel işlemlerin içerikleri yasalarla önceden saptanmıştır.

İşlemin dayanağına "neden", doğuracağı sonucu "Konu" denildiğine göre, işlemin nedeni ile konusu arasında sıkı bir ilişki vardır. Bir çok durumlarda yasalar hem işlemin nedenini, hem de konusunu belirtmektedir. Bu gibi durumlarda yönetimin, yasanın gösterdiği nedene ve konuya uygun işlemler yapması gerekir. (Gözübüyük, 1993, 168)

"Amaç Yönünden Hukuka Aykırılık" Yönetmel yargınının bir özelliğidir. Yönetmel işlemlerin kamu yararı dışında, ya da yasanın belirttiği amaç dışında, başka bir amaç için kullanılması iptal nedeni olarak benimsenmiştir. Amaç yönünden hukuka aykırılığa, yetki saptırması da denilmektedir.

Yönetmel işlemlerle varılmak istenen amaç, kimi kez yasalarla açıkça belirtilmiştir. Bu gibi durumlarda "özel" amaçtan sözedilir. Yasalarla özel amacın belirtilmediği durumlarda, genel amaç, başka bir deyişle kamu yararı söz konusudur.

Amaç yönünden hukuka aykırılık, diğer aykırılık nedenlerinden farklıdır; öznel bir nitelik taşır. İşlemi yapanın "niyetini" araştırmak gerekir. Yönetim bu işlemi ne amaçla yapmıştır? Kamu yararı dışında başka bir amaç gütmüş müdür? Yargıcın bu sorulara yanıt bulması gerekir.

Tüm işlemler kamu yararı için yapılır. Yönetimin kamu yararı dışında bir amaç gütmüş olması, yaptığı işlemi amaç yönünden sakatlar. Genel amaç yönünden hukuka aykırılık durumları, genel olarak aşağıdaki biçimlerde ortaya çıkar;

- Kişisel bir amaç güdülmüş olması,
- Üçüncü kişileri koruma amacının güdülmüş olması,
- Siyasi bir amaç güdülmüş olması.

Yönetime, genel amacın dışında, bazan özel bir amacın gerçekleştirilmesi için yetkiler tanınmıştır. Bazan özel amaç yasa ile açıkça belirtilir, ya da yönetsel yargı yeri işlemin özel amacını, yasaları yorumlayarak çıkartmaya çalışır. Bu özel amaca aykırı düşen kararlar hukuka aykırı olur ve iptalleri gerekir.

Hukuka aykırılığın kanıtlanması, diğer iptal nedenlerine göre daha zordur. Burada, yönetimin hukuk dışı nedenlerle işlemi yaptığını kanıtlamak gerekir. Bu gibi durumlarda dosyada yeterli kanıtları bulma olanağı hemen hemen yok gibidir. İşlemin yapılışından, dosyadaki çelişkili kararlardan, yönetimin gösterdiği nedenlerin gerçeğe uymamasından yararlanılarak, işlemin hukuk dışı bir amaçla yapıldığı kanıtlanabilir. (Gözübüyük, 1993, 171)

4.4.1.3. İptal Davasının Sonuçları

"İptal davası" ile davacı, dava konusu olan işlemin iptal edilmesini, ortadan kaldırılmasını sağlamak ister. İptal davasını, ön koşulları yönünden düzeltilmesi olanak dışı bir eksiklik bulursa, ya da davacı tarafından iler sürülen iptal nedenlerinin geçerli olmadığını saptarsa, açılan davayı reddeder.

İptal davası üzerine, Danıştayın red kararı vermesi, iptali istenen işlemin hukuka uygun olduğunu, ya da en

azından iptali istenen işlemin iptali için gereken koşulların gerçekleşmediğini gösterir.

"Danıştayın aldığı iptal kararı önemli sonuçlar doğurur. Herşeyden önce belirtmek gerekir ki, yargıç, ister işlemin tümünü, ister bir bölümünü iptal etsin, yönetimin yerine geçerek iptal ettiği kararın yerini almak üzere kendisi hukuka uygun yeni bir karar alamaz. Yönetime nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda yol gösterebilir; ışık tutabilir.

Yargı yerince verilmiş olan iptal kararının doğurduğu sonuçlar üç açıdan ele alınabilir;

İptal kararına konu yönetsel işlem ve bu işlemin doğurduğu hukuksal sonuçlar, iptal kararı verilmesi üzerine ortadan kalkar.

İptal kararı geriye yürür; iptal edilen karar hiç alınmamış gibi, ilke olarak, eski durum kendiliğinden geri gelir. Eski durumun kendiliğinden geri gelmesine bir engel varsa, yönetim bu engeli kaldırmak için gereken işlemi yapmak, bu da yeterli değilse, davacının durumunu düzeltmek için gereken önlemleri almakla yükümlüdür.

İptal edilen karar ister genel nitelikte, ister bireysel nitelikte olsun, herşeyden önce davanın taraflarını etkiler.

İptal kararının üçüncü kişileri etkileyebilmesi için, genel nitelikte olması gerekir. İptal edilen karar genel nitelikte ve davacıdan başka kişileri de ilgilendiriyorsa, davada taraf olmayan, fakat iptal edilen kararla ilgisi bulunan üçüncü kişileri de etkiler. İptal kararı ile genel nitelikteki yönetsel karar da ortadan kalkmış olacağı için, bu kararlar ilgili olan herkes iptal kararından yararlanır. (Gözübüyük, 1991, 287-289)

4.4.1.4. İptal Kararının Yerine Getirilmesi

İptal kararlarının yerine getirilmesi görevinin genellikle işlemi iptal edilen yönetsel kuruluşa düşmesi, iptal kararlarının yerine getirilmesini güçleştirmektedir.

İptal kararlarının yerine getirilmesi, iptal edilen yönetsel işlemin niteliğine göre değişik durumlar göstermektedir.

Bazı durumlarda, yönetmelik iptalinde olduğu gibi, iptal kararının yerine getirilmesi için yönetim tarafından herhangi bir işlem yapılmasına gerek yoktur.

İptal kararı, bazı durumlarda yönetimin aynı sonucu doğuran, yeni bir karar almasına engel olmaz. Kimi durumlarda, iptal kararı üzerine, yönetim aynı sonucu sağlayan yeni bir karar alabilir. Eğer yönetsel işlem, biçim yönünden iptal edilmiş ise, yönetim bu gibi hukuka aykırılık durumlarını gidererek, aynı sonucu doğuran yeni bir karar alabilir. Bu yeni karar etki bakımından, iptal edilmiş olan eski kararın alındığı tarihe kadar geriye yürümez.

Kimi durumlarda yönetim iptal edilen kararın aksine bir karar alma zorundadır. Yönetim bazı durumlarda, iptal edilen kararın aksine bir karar alma durumundadır. Bu duruma özellikle, olumsuz kararlarda rastlarız.

Kimi durumlarda yönetimin, iptal edilen kararlarla ilgili olanların hukuksal durumlarında değişiklikler yapması gerekir. Kimi durumlarda, yönetimin iptal kararını yerine getirebilmesi için, iptal edilen kararlarla ilgili olanların hukuksal durumlarında bazı değişiklikler yapması gerekebilir.

İptal kararının yerine getirilmesi olanağı bulunmayabilir, ya da iptal kararını uygulama büyük haksızlık doğurabilir. İptal kararını yerine getirme olanağının bulunmaması, ya da iptal kararı yerine

getirildiğinde büyük haksızlıkların ortaya çıkması, ilgililere tazminat verilmesini, ya da yasama organının işe karışarak iptal kararının yerine getirilememesinden dolayı zarara uğrayanın durumunu düzeltici önlemler almasını gerektirebilir.

İptal Kararlarını Yerine Getirme Zorunluluğu vardır. Yönetim, iptal kararlarını yerine getirmek zorundadır. İdari Yargılama Usulü Kanunu, bu alanda daha ayrıntılı bir düzenlemeye gitmiştir. Buna göre;

- Yönetim en geç altmış gün içinde yargı kararını yerine getirecektir.

- Yargı kararını yerine getirmeyen yönetime karşı, yönetsel yargı yerinde maddi ve/veya manevi tazminat davası açılabilir.

- Yargı kararları, kamu görevlilerince kasıtlı olarak, altmış gün içinde yerine getirilmezse, kararı yerine getirmeyen kamu görevlisine karşı adliye mahkemesinde tazminat davası açılabilir.

- Tazminat ve vergi davalarında, kararın yerine getirilmesinin gecikmesi durumunda, kararın yönetime tebliği tarihinden itibaren yönetim, yasal gecikme faizi öder.

Bu kurallardan açıkça anlaşıldığı gibi yönetim yargı kararlarını yerine getirme zorundadır. Bu konuda yönetime yargı kararlarını yerine getirmenin dışında, herhangi bir olanak tanınmamıştır. (Gözübüyük, 1993, 189-195)

4.4.2. Tam Yargı Davaları

Yönetmel dava türlerinden biri de "tam yargı" davasıdır. Tam yargı davası, "edim davası" niteliğinde olan bir davadır. Bu dava türü ile, yönetim hukuku alanında "ihlal" edilmiş hakkın yerine getirilmesi, veya uğranılan zararın giderilmesi sağlanır. (Gözübüyük, 1991, 285)

Tam yargı davası ile iptal davası karşılaştırıldığında aşağıdaki farklar görülür.

- İptal davasına yalnız yönetmel işlemler konu olur. Tam yargı davalarına ise, yönetmel işlemler, yönetmel eylemler ve yönetmel sözleşmeler konu olabilir.

- Davacı iptal davası ile yalnız yönetmel işlemin iptalini isteyebilir. Tam yargı davasında ise, davacı bir hakkın yerine getirilmesini, bir hakka yapılan saldırının durdurulmasını, ya da uğranılan zararın giderilmesini isteyebilir.

- İptal davasını açabilmek için, iptali istenen işlem ile davacı arasında bir ilişkinin bulunması genel olarak yeterli sayılır. Buna karşılık, tam yargı davasında dava açabilmek için hakkın "ihlal edilmiş, başka bir deyişle çiğnenmiş olması gerekir.

- İptal davası nesnel nitelikli bir dava türüdür. İptal davasında, yönetmel işlemin hukuka aykırı olup olmadığı karara bağlanır. Tam yargı davasında ise, bir hak ihlalden dolayı yönetimin bir edimde bulunması gerekip gerekmediğine karar verilir.

- İptal davasının doğurduğu sonuçtan, iptal edilen karar ile ilgili olan herkes yararlanabilir; tam yargı davasının doğurduğu sonuçtan ise, ancak davacının tarafları yararlanır. (Gözübüyük, 1991, 295)

Tam Yargı Davalarının Çeşitleri. Davacının çeşitli olanaklara sahip olduğu tam yargı davalarının başlıca çeşitleri şunlardır:

-“Tazminat Davaları”

-“Geri Alma Davaları”

-“Vergi Davaları”

-Tazminat davaları. Tam yargı davalarından bir kümeyi yönetimin mali sorumluluğuna dayanan tazminat davaları oluşturur. Bunlar genellikle yönetimin vermiş olduğu zararın giderilmesi için açılan davalardır.

-Geri Alma davaları, haklı bir neden olmaksızın yönetimin malvarlığına geçmiş olan malın ya da paranın geri alınmasını sağlamak için açılan davadır.

-Vergi davaları. Genellikle vergi davaları da tam yargı davası sayılmaktadır. Çünkü, vergi davalarında da vergi yükümlüsü salınan bir verginin esasına ya da tutarına itiraz etmektedir. Danıştay, dava sonunda verginin kaldırılmasına ya da indirilmesine karar vermektedir.

Yönetmelik sözleşmelerin geçerliği, ya da bunların uygulanmasından doğan anlaşmazlıklar tam yargı davasına konu olmaktadır.

Tam yargı davalarında da, genel görevli yargı yeri idare mahkemeleridir. Danıştay kanununda “temyiz yeri” ve belli konularda da “ilk derece mahkemesi” olarak görev yapmak üzere yeniden düzenlenmiştir. (Gözübüyük, 1991, 296-299)

4.4.3. Yorum Davaları

Genel olarak yorum davaları, bir yönetsel işlemin anlamı, kapsamı ya da geçerliliği konusunda çıkan anlaşmazlıklardan oluşur.

Yargı işlemi çoğu kez, bir hukuk kuralının yorumlanması ve belli bir olaya uygulanması biçiminde ortaya çıkar. Yargıç bir uyuşmazlığı giderirken hukuk kuralını yorumlar, kuralı olaya uygular ve kararını verir. Yargıcın yaptığı yorum, kendi kararını tamamlar. Her ikisi de, yani karar ve yorum, aynı mahkemenin, ya da aynı yargıcın işlemleridir. Genel olarak biri diğerinden ayrılamaz.

Yönetsel yargıda kullanılan "yorum davası" deyiminin özel bir anlamı vardır. Yorum davası ile, mahkeme bir uyuşmazlığı gidermeksizin, bir yönetsel işlemi yorumlar. Başka bir deyiş ile yorum davasının konusu bir davayı sonuçlandırmak değil, bir yönetsel işlemi yorumlamaktır.

Uygulamada pek başvurulmayan yorum davası, İdari Yargılama Usulü Kanunu ile kaldırılmıştır. (Gözübüyük, 1993, 247-250)

4.5. Yargı Denetiminin Sınırları

Yönetimin işlem ve eylemleri üzerindeki yargı denetimi kural olarak hukuka uygunluk açısından yapılır. Yönetimin eylem ve işlemlerinin yerindeliği yargı yerlerince denetlenmez.

1961 Anayasası gibi 1982 Anayasasında yer alan "idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır" kuralı yönetsel eylem ve işlemlerin, yargı denetimi açısından kısıtlanmasını önleyici niteliktedir.

Yönetimin yargı yoluyla denetiminde yargı yerleri tarafından getirilen kısıntıya Kıta Avrupa'sında özellikle

Fransa ve Türkiye’de “hükümet tasarrufu”, Anglo-Amerikan ülkelerinde ise “devlet tasarrufu” (act of State), “siyasi meseleler” (political questions) denilmektedir. (Gözübüyük, 1993, 18)

Hükümet tasarrufu yargı yerlerinde davanın “siyasi sebep ve düşünce” veya “işlemin mahiyeti icabı”, yani hukuk dışı bir nedenle “ön koşullar” bakımından reddedilmesi gerekir.

Hükümet tasarruflarının hukuksal bir dayanağı yoktur. Hukuk dışı bir hareketin hukuksal ölçütünü bulmaktaki güçlük kendini göstermiş ve ileri sürülen ölçütlerin yetersizliği anlaşılmıştır.

1961 Anayasasından önce Danıştay tarafından verilen kararlardan, Danıştayımızın da hükümet tasarruf görüşünü benimsediğini görmekteyiz.

1982 Anayasasının ışığı altında “hükümet tasarrufu” anlayışının uygulanabileceğini zannetmiyoruz. Danıştayın, yüksek politika alanına giren yönetsel işlemlere karşı açılan davaları ön koşullar yönünden reddetmeyerek, davanın esasına geçmesi, işin esasını da yönetimin sahip olduğu takdir yetkisi içinde görmesi hem hukuk devleti anlayışına, hem de Anayasanın 125. maddesinde koymuş olduğu “idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır” kuralına uygun düşer. (Gözübüyük, 1993, 19)

Bazı yönetsel işlemlere karşı yargı yolunu kapayan kurallar yasalarda yer almaktadır, yargı yolunu kapayan kurallar, hukuk devleti anlayışına aykırıdır. 1961 Anayasası döneminde yargı yolunu kapayan yasalar çıkmamıştır. (Gözübüyük, 1993, 23)

Anayasada, 1971 yılında yapılan değişiklik ile, Yüksek Hakimler Kurulu ve Yüksek Savcılar Kurulu kararlarının kesin olduğu, başka bir “mercie” başvurulamayacağı kuralı getirilmiştir.

1982 Anayasasında, açıkça yargı yolunu kapayan kurallar yer almıştır. Bunlar şöyle sıralanabilir.

-Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler (m.105, 125)

-Yüksek Askeri Şûranın kararları (m.125)

-Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararları (m.159)

Anayasa ve Anayasaya göre çıkarılan yasalarda yargı yolunun kapatılmasına devam edilmiştir. Bunlar da aşağıdaki gibi sıralanabilir.

-2461 sayılı "Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun 12. maddesinin son fıkrasına göre, itirazları inceleme kurulunca "itiraz üzerine verilen kararlar kesindir. Bu kararlar hakkında başka bir idari, ya da kazai mercie başvurulamaz."

-2577 sayılı "İdari Yargılama Usulü Kanununun 2. maddesinin 3. fıkrasına göre, "Devlet Başkanının doğrudan doğruya yaptığı işlemler idari yargı denetimin dışındadır."

-1602 sayılı "Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanununda değişiklik yapan 2568 sayılı Yasanın 21. maddesinin son fıkrasına göre "Devlet Başkanının, Yüksek Askeri Şûranın tasarrufları ve Sıkıyönetim Komutanlarının 1402 sayılı Kanunda yazılı tasarrufları ile disiplin suç ve tecavüzlerinden ötürü disiplin amirlerince verilen cezalar yargı denetimi dışındadır.

-Sıkıyönetim Kanununda 1980 yılında 2342 sayılı Yasa ile yapılan değişiklik ile "Bu kanunda sıkıyönetim komutanlarına tanınan yetkilerin kullanılmasına ilişkin idari işlemler hakkında iptal davası açılmaz. Şahsi kusurları nedeni ile hukuki sorumlulukları ileri sürülemez."

-Anayasanın 129. maddesinin 3. fıkrasında memurlar ve diğer kamu görevlilerine "uyarma ve kınama cezalarıyla

ilgili olanlar hariç, disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılmaz" kuralı yer almıştır. Anayasanın bu kuralına dayanarak 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile uyarma ve kınama cezalarına karşı yargı yoluna başvurulamayacağı kuralı getirilmiştir. Bu da yargı yolunu kapayan bir düzenlemedir.

Yukarıda değinilen Anayasa ve yasa kuralları ile yönetsel yargının görev alanı yasama yolu ile daraltılmış, "yasama kısıntısı" getirilmiştir. (Gözübüyük, 1991, 244-245)

ÜÇÜNCÜ KESİM: MALATYA İDARE MAHKEMESİ'NDE AÇILAN İPTAL
DAVALARI

5. KONULARINA GÖRE MALATYA İDARE MAHKEMESİ'NDE AÇILAN
DAVALAR

Konularına göre Malatya İdare Mahkemesi'nde açılan iptal davası sayıları Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1: Konularına Göre Malatya İdare Mahkemesi'nde
Açılan İptal Davası Sayıları (1990-1994)

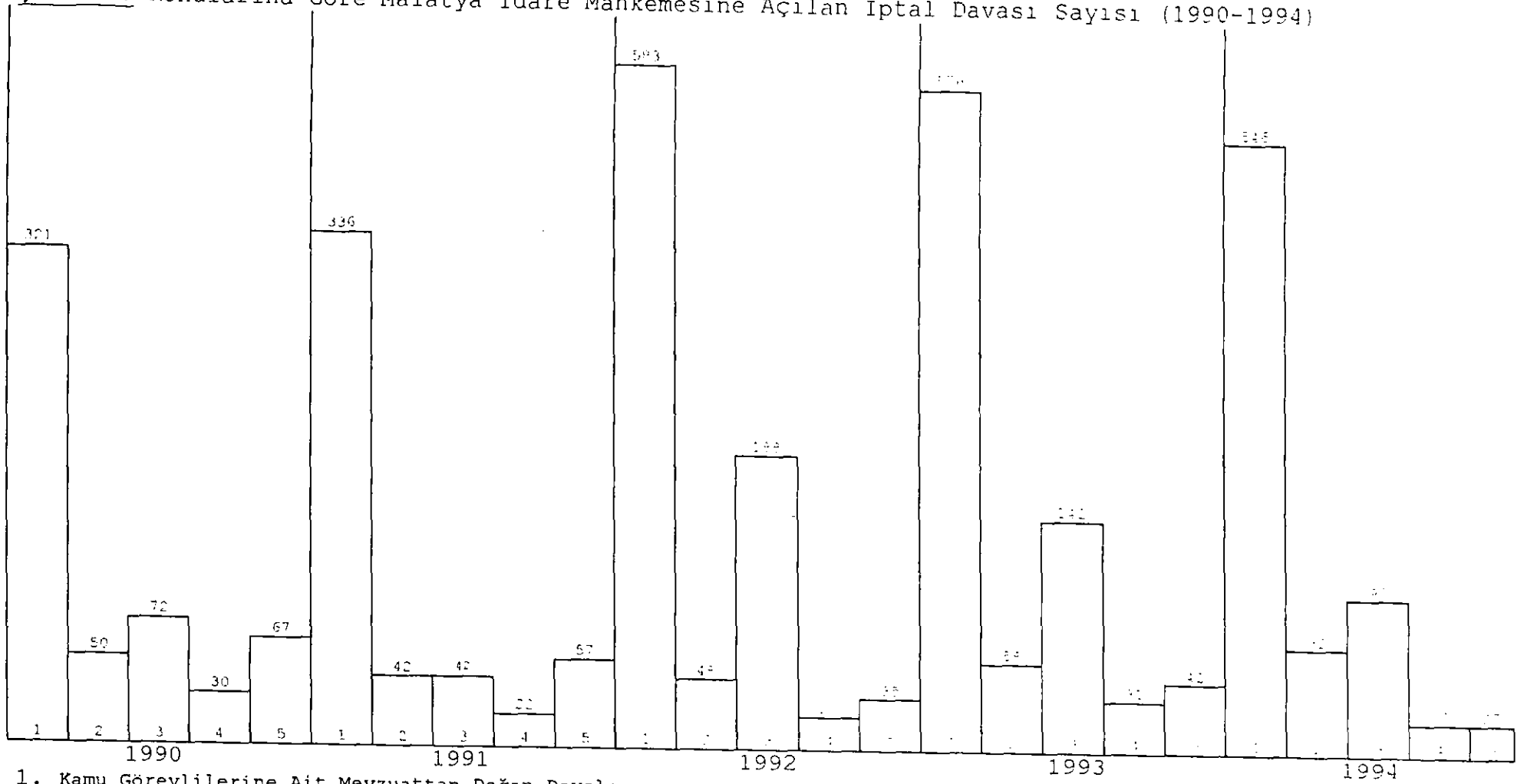
	1990	1991	1992	1993	1994	TOP- LAM	YÜZDE
Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar	321	336	583	576	546	3362	66.64
Eski Eserler Mevzuatından Doğan Davalar	1	1	--	--	1	3	0.08
Köy, Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar	50	42	48	58	62	260	7.33
Sınır, İskan, Toprak Edinme Mevzuatına İlişkin Davalar	5	3	2	3	2	15	0.42
Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuru-luşlarına İlişkin Davalar	--	--	--	--	--	0	0
Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar	72	42	188	142	90	534	15.06
Esnaf Derneklerinin Feshi Konusuna İlişkin Davalar	--	--	--	--	--	0	0

Karayolları Trafik Kanununun Uygulanmasından Doğan Davalar	--	1	1	1	2	5	0.14
İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar	30	22	25	31	27	135	3.80
Maden; Taşocakları ve Orman Mevzuatına İlişkin Davalar	2	--	--	--	--	2	0.05
Türk Parasının Kıymetinin Koruma Mevzuatına İlişkin Davalar	--	--	--	--	--	0	0
Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müda-halelerin Önlenmesine İlişkin Davalar	67	57	35	42	7	228	6.43
TOPLAM						3544	99.95

Kaynak : DİE, 1991, 177, DİE,1993,155;;DİE,1993,157; 1994, 150; DİE, 1995, 135 Kaynaklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıda verilen iptal davalarının türleri Çizim I'de daha açık olarak görülmektedir. Bu çizime ilişkin açıklamalar ilgili başlıklarda verilmiştir.

Çizim 1: Konularına Göre Malatya İdare Mahkemesine Açılan İptal Davası Sayısı (1990-1994)

1. Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar
  2. Köy Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar
  3. Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar
  4. İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar
  5. Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar
- Kaynak: Çizelge 1'deki Verilerden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

5.1. Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar

Çizelge 1'de de görüleceği gibi, Malatya İdare Mahkemesinde Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar Konusunda açılan dava sayısı 1990 yılında 321, 1991 yılında 336, 1992 yılında 583, 1993 yılında 576, 1994 yılında 546'dır. 1990-1994 yılların da kamu görevlilerine ait mevzuattan açılan toplam dava sayısı 2362'dir. Açılan davaların yüzde 67'si kamu görevlilerine ait mevzuattan açılmıştır.

Kamu görevlilerine ait mevzuattan doğan dava sayısı çizelge 1'in incelenmesinden de görüleceği gibi genel olarak artma eğilimi göstermektedir. Bu artışın nedenleri şunlardır: Hukuk devleti kavramının giderek yerleşmesi; Demokrasinin kurumları ve kuralları ile yerleşmesi; 1990-1994 yılları arasındaki siyasal iktidar değişiklikleridir.

Malatya'daki kamu kurumlarının sayısı giderek artmaktadır. Söz konusu dönemde kamu kurumu sayısında bir artış görülmüştür. Bu durum, daha çok kamu görevlisinin istihdam edilmesine, dolayısıyla yönetsel uyumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Dava sayısındaki artışın diğer bir nedeni de kamu görevlileri sayısındaki artıştır. Kamu görevlilerinin ast-üst ilişkilerinden ve yapılan yönetsel işlerle ilgili ilişkilerde ortaya çıkan sorunlar artmıştır.

5.2. Eski Eserler Mevzuatından Doğan Davalar

Çizelge 1'de de görüleceği gibi Malatya İdare Mahkemesinde "Eski eserler mevzuatından doğan dava sayısı 1990 yılında 1, 1991 yılında 1, 1992 yılında dava açılmamıştır. 1993 yılında hiç dava açılmamıştır. 1994 yılında 1'dir. 1990-1994 yıllarında Eski eser mevzuatından

açılan toplam dava sayısı 3'dür. Açılan davaların yüzde 1'i; Eski eser mevzuatından açılmıştır.

Malatya'da Eski eserler mevzuatından doğan dava sayısı çizelge 1'in incelenmesinden de görüleceği gibi oldukça azdır. Dava sayısının az olmasının nedenleri şunlardır;

Kültürel varlıklara olan ilginin azlığı; Malatya'da eski eser statüsüne tabi yapıt sayısının az olması; Malatya'da tarihi yapıtların büyük çoğunluğunun özsel rant gelirinden faydalanılamayacak durumda olması; Kamu mülkiyetiyle ilgili olması ve özel şahısları ilgilendirmemesi, dolayısıyla, davacı statüsünde bulunmama.

Malatya'da eski yapıt sayılan varlıkların fazla iştirak halinde malikin bulunması ve bu malikler arasındaki anlaşmazlıkların yapılan işlemleri idari yargıya götürülmesini zorlaştırmıştır.

5.3. Köy, Belediye, İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar

Çizelge 1'de de görüleceği gibi Malatya İdare Mahkemesinde "Köy, Belediye, İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar" konusunda açılan davalar 1990 yılında 50, 1991 yılında 42, 1992 yılında 48, 1993 yılında 62'dir. 1990-1994 döneminde Köy, Belediye İl Özel İdareleri konusunda açılan toplam dava sayısı 260'dır. Toplam davaların yüzde 8'i Köy, Belediye ve İl Özel İdareleri konusunda açılmıştır.

Köy, Belediye, İl Özel İdaresi konusunda açılan davaların önemli bir yeri vardır. Son yıllar itibarıyla bir artış olmuştur. Bu artışın önemli nedenleri şunlardır;

Belediyelerin hizmet özelleştirmesine gitmesi,

Belediyenin büyükşehir belediyesi olma yönündeki çabaları,

Belediyenin alt yapı çalışmalarından etkilenen kişilerin dava açma yoluna gitmesi,

Bir kısım komşu alanların (mücavir alanların) belediye hizmet sınırı içine alınması; İl Özel İdaresi faaliyetlerinin artması.

5.4. Sınır, İskan, Toprak Edinme Mevzuatına İlişkin Davalar

Çizelge 1'de de görüleceği gibi Malatya İdare Mahkemesi'nde "Sınır, İskan, Toprak Edinme Mevzuatından" açılan dava sayısı 1990 yılında 5, 1991 yılında 3, 1992 yılında 2, 1993 yılında 2, 1994 yılında 2'dir. 1990-1994 döneminde sınır, iskan, toprak edinme mevzuatından açılan toplam dava sayısı 15'dir. Açılan davaların yüzde 1'i sınır, iskan, toprak edinme mevzuatından açılmıştır.

Sınır, iskan, toprak edinme mevzuatından doğan dava sayısında genel olarak azalma eğilimi vardır. Bu konuda açılan tüm davaların içinde sayı olarak toplam içinde önemli bir yeri yoktur. Dava sayısının az olmasının nedenleri şunlardır;

Malatya'da genel bir toprak reformu yapılmamıştır; Malatya'da kamu iskanını gerektirecek geniş afet bölgeleri yoktur; Yönetmelik dava açma konusunda bilgisizlik,

Sınır, İskan, Toprak edinme konusundaki yönetmelik işlemlerin genellikle "kamu yararı" kararı alma yetkisine sahip kurumlar tarafından yapılması, bu konudaki dava açma eğilimini zorlaştırmaktadır.

5.5. Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarına İlişkin Davalar

Malatya İdare Mahkemesi'nde "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarına İlişkin Davalar" konusunda dava hiç açılmamıştır.

Malatya'da Kamu Kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin davalar konusunda dava açılmamasının nedenleri şunlardır;

Demokratik gelişmedeki eksiklikler bu kurumları bağımlı hale getirmiştir. Dava açma serbestileri yoktur,

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının merkezi yönetime karşı pasif tutumları vardır. İktidar yörüngesinde çalışma eğilimleri vardır. Bu da yönetsel dava açmalarını engellemiştir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları konusunda dava açılmamasının diğer bir nedeni de söz konusu kurumların piyasa şartlarında çalışmalarıdır. Serbest piyasada çalışmaları esnek hareket serbestisi içinde olmalarına ve yönetsel yargıya başvurmadan problemleri çözmelerine neden olmuştur.

Bölgenin ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal olarak gelişmemiş bir bölge olması Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları konusunda idari dava açılmaması sonucunu doğurmuştur.

5.6. Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar

Çizelge 1'de de görüleceği gibi Malatya İdare Mahkemesinde "Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar" konusunda da açılan dava sayısı 1990 yılında 72, 1991 yılında 42, 1992 yılında 188, 1993 yılında 142, 1994 yılında 90'dır. 1990-1994 yıllarında Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin açılan toplam dava sayısı 534'dür. Açılan

davaların yüzde 16'sı öğrenci ve öğrenim ilişkin davalar konusunda açılmıştır.

Öğrenci ve öğrenim işlerine ilişkin dava sayısında genel olarak artma eğilimi vardır.

Açılan tüm davalar içinde sayı olarak öğrenci ve öğrenim işlerinden doğan davaların önemli bir yeri vardır. Dava sayısının fazla olmasının nedenleri şunlardır;

Malatya'daki eğitim ve öğretim kurumlarının ve öğrenci sayısının fazlalığı, özellikle ortaöğretimde devamlı surette yapılan mevzuat değişiklikleri,

Bu konuda verilen kararların yerindeki denetimin olmaması,

Öğrenimin sübjektif değerlendirmelere açık bir şekilde yapılmasıdır.

5.7. Esnaf Derneklerinin Feshi Konusuna İlişkin Davalar

Çizelge 1'de de görüleceği gibi Malatya İdare Mahkemesi'nde Esnaf Derneklerinin Feshi Konusuna İlişkin Davalar" konusunda dava açılmamıştır.

Bu konuda dava olabilecek durumların çoğu ciddi adli yargıda düzenlenmektedir,

İlgili mevzuat konusu ayrıntılı düzenlendiğinden dava açma olanağı kendiliğinden sınırlanır,

Yönetmelik davaları konusunda bilgisizlik dava sayısını sınırlamıştır.

5.8. Karayolları Trafik Kanununun Uygulanmasından
Doğan Davalar

Çizelge 1'de de görüleceği gibi Malatya İdare Mahkemesi'nde "Karayolları Trafik Kanununun Uygulanmasından Doğan Davalar" konusunda açılan dava sayısı 1990 yılında dava açılmamış, 1991 yılında 1, 1992 yılında 1, 1993 yılında 1, 1994 yılında 2'dir. 1990-1994 yıllarında Karayolları Trafik Kanununun uygulanmasından doğan dava konusunda açılan toplam dava sayısı 5'dir. Açılan 100 davaların yüzde 1'i Karayolları Trafik Kanununun uygulanmasından doğan davalar konusunda açılmıştır.

Karayolları trafik kanununun uygulanmasından doğan dava sayısında yıllar itibarıyla belirli bir artış yoktur. Bunun sebepleri şunlardır;

Bu tür işlemler idari yollarda dava yoluna gidilmeden halledilebilir olması,

Dava açma konusunda çekinme, korkma,

Yönetimin yaptığı her zaman doğrudur, devlet yanlış yapmaz anlayışının hakim olması,

Hiyerarşik yollarla bu tür işlemlerin kendiliğinden çözülmesi belirtilebilir.

5.9. İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili
Davalar

Çizelge 1'de de görüleceği gibi Malatya İdare Mahkemesinde "İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar" konusunda açılan dava sayısı 1990 yılında 30, 1991 yılında 22, 1992 yılında 25, 1993 yılında 31, 1994 yılında 27'dir. 1990-1994 yıllarında İmar, Kamulaştırma ve Yıkma işlerinden açılan toplam dava sayısı 135'dir. Açılan davaların yüzde 4'ü İmar, Kamulaştırma ve Yıkma işinden açılmıştır.

İmar, Kamulaştırma ve Yıkma işleriyle ilgili davalar toplam dava sayısı bakımından önemli bir yere sahip olduğu gibi. Son yıllar itibarıyla genel bir değişim eğilimi vardır. Bu artışın nedeni şunlardır;

Bu konuda kişiler arasında adalet mülkün temelidir anlayışının hakim olması,

Türkiye ekonomisinin temelde rant ekonomisine dayalı olan yapısı, özellikle kentsel toprakların sağladığı yüksek rant getirisi,

Toprağa bağımlı nüfus oranının yüksekliği ve tek seçim kaynağı toprak olan kişilerin bu konuda yönetsel işlemler konusundaki hassaslığı,

Malatya'da yapılan kamulaştırma işlemlerinin fazlalığı,

Malatya'da gecekondulaşmanın giderek artma eğilimi göstermesi ve bundan kaynaklanan hukuki sorunlar,

Anayasa başta olmak üzere bu konuyu düzenleyen mevzuat hükümlerini çokluğu ve bu hükümlerin kesin olarak uygulanması yolundaki uygulanma örneklerinin varlığı sayılabilir.

5.10. Maden, Taşocakları ve Orman Mevzuatına İlişkin Davalar

Çizelge 1'de de görüleceği gibi Malatya İdare Mahkemesi'nde "Maden, Taşocakları ve Orman Mevzuatına İlişkin Davalar" konusunda açılan dava sayısı 1990 yılında 2'dir. 1991, 1992, 1993 ve 1994 yıllarında dava açılmamıştır.

1990-1994 yıllarında maden, taşocakları ve orman mevzuatına göre açılan toplam dava sayısı 2'dir. Açılan tüm davaların yüzde 1'i maden, taşocakları, orman mevzuatına ilişkin konularda açılmıştır.

Dönem içinde maden, taşocakları ve orman mevzuatından doğan dava sayısında herhangi bir değişme görülmemektedir. Bunun temel nedenleri;

Bu konudaki mevzuatın kesin bir biçimde düzenlenmiş olması,

Yönetimin takdir yetkisinin olmaması,

Malatya'da Maden ve Orman alanlarının az olması,

Taşocaklarının, genel olarak özel girişimciler tarafından kiralanmasıdır.

5.11. Türk Parasının Kıymetini Koruma Mevzuatına İlişkin Davalar

Çizelge 1'de de görüleceği gibi Malatya İdare Mahkemesinde "Türk Parasının Kıymetini Koruma Mevzuatına İlişkin Davalar" konusunda dava açılmamıştır.

Malatya'da Türk parasının kıymetini koruma mevzuatına ilişkin konularda dava açılmamasının nedenleri şunlardır,

1567 sayılı Türk parasının kıymetini koruma mevzuatında 1980'den sonra yapılan düzenlemeler

Bu konuda yönetsel dava açma konusunda bilgisizlik,

Yönetsel yolların bu tür davaların açılmasına gerek kalmayacak biçimde çeşitli olmasıdır.

5.12. Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar

Çizelge 1'de de görüleceği gibi Malatya İdare Mahkemesi'nde "Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar" konusunda 1990 yılında 67, 1991 yılında 57, 1992 yılında 35, 1993 yılında 42, 1994 yılında 27'dir. 1990-1994 yıllarında bu konuda

açılan toplam dava sayısı 228'dir. Açılan 100 davadan 7'si Taşınmaz mal zilyetliğine yapılan müdahalelerin önlenmesine ilişkin konudan açılmıştır.

Taşınmaz mal zilyetliğine yapılan müdahalelerin önlenmesine ilişkin konularda açılan dava sayısında genel olarak azalma eğilimi vardır. Genel toplam içinde bu konu, büyük bir sayı oluşturmasına rağmen Malatya'daki bu konuda açılan dava sayısının azalma eğiliminin nedenleri şunlardır.

Malatya'da tapu ve kadastro işlemlerinin büyük ölçüde tamamlanma yolunda olması,

Bu konudaki davaların büyük ölçüde adli yargı kapsamında incelenmesi,

Malatya'nın büyükşehir belediyesi olma çabaları sonucun planlı kentleşmeye doğru bir yönelişin olması, bu tür yönetsel davaları giderek azalmaktadır.

6. İPTAL NEDENLERİNE GÖRE MALATYA İDARE MAHKEMESİ'NDE AÇILAN DAVALAR

Bu bölümde "Konu", "Neden", "Amaç", "Yetki", ve "Biçim" bakımından Malatya İdare Mahkemesi'nde açılan iptal davaları beş başlık altında incelenmiştir.

Malatya İdare Mahkemesi'ne daha çok şu konularda iptal davası açılmaktadır.

- "Kamu görevlilerine ait mevzuattan doğan davalar"

- "Köy, Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren davalar"

- "Öğrenci ve Öğrenim işlerine ilişkin davalar"

- "İmar kamulaştırma ve yıkma işleriyle ilgili davalar"

- "Taşınmaz mal zilyetliğine yapılan müdahalelerin önlenmesine ilişkin davalar"

İptal nedenlerine göre 1990-1994 dönemi arasında Malatya İdare Mahkemesine açılan iptal davaları çizelge 2'de verilmiştir.

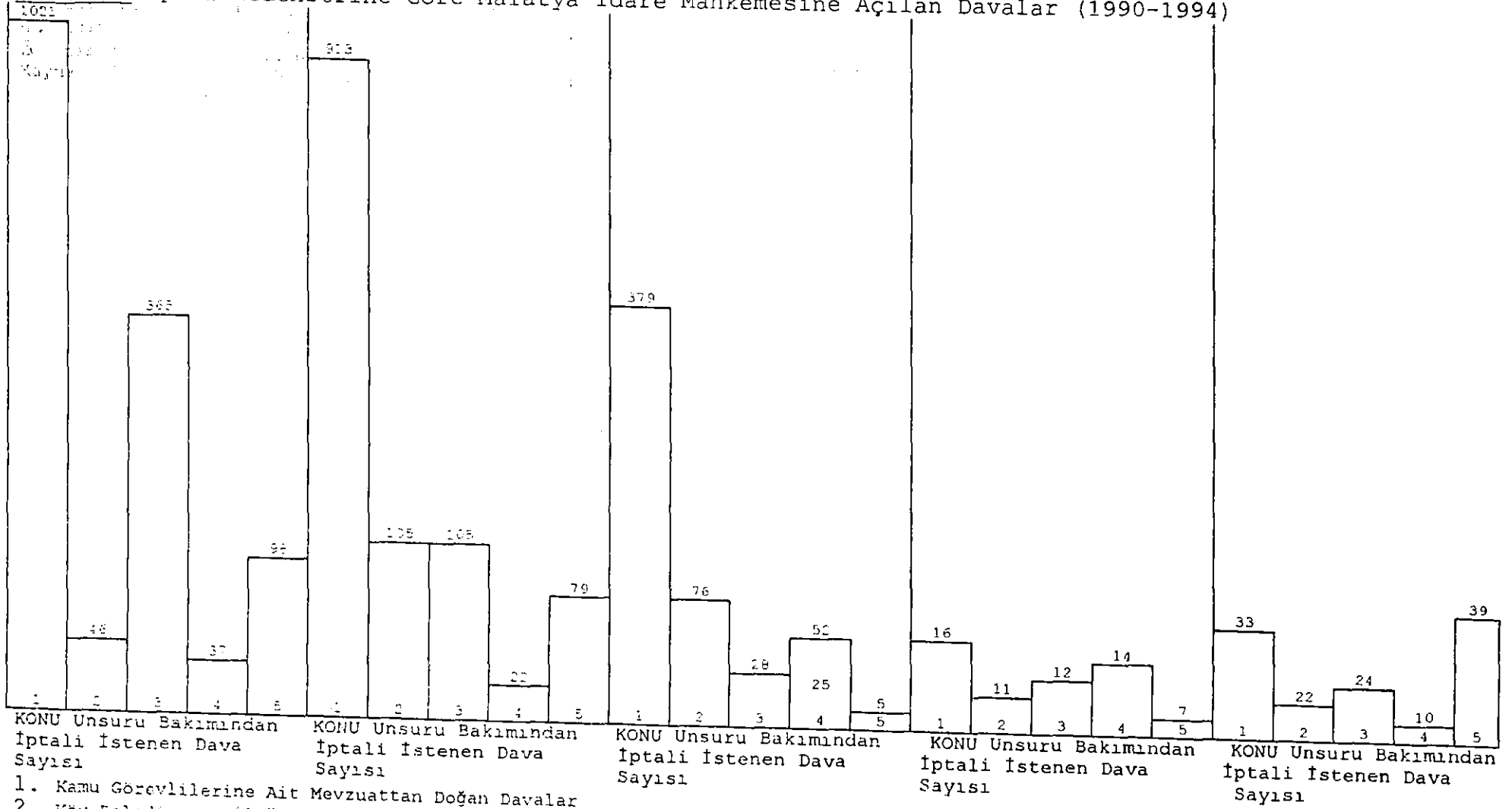
Çizelge 2: İptal Nedenlerine Göre Malatya İdare Mahkemesine Açılan Davalar (1990-1994)

	KONU Unsuru Bakımından İptali İstenen Davalar		NEDEN Unsuru Bakımından İptali İstenen Davalar		AMAÇ Unsuru Bakımından İptali İstenen Davalar		YETKİ Unsuru Bakımından İptali İstenen Davalar		BİÇİM Unsuru Bakımından İptali İstenen Davalar		TOPLAM
Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar	1021		913		379		16		33		2362
Yüzde (%)	65.1	43.2	74.59	38.65	70.18	16.04	26.66	0.67	25.78	1.39	67.12
Köy, Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar	46		105		76		11		22		260
Yüzde (%)	2.93	17.6	8.57	40.38	14.07	29.23	18.33	4.23	13.92	8.46	7.38
Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar	365		105		28		12		24		534
Yüzde (%)	23.2	68.3	8.57	19.66	5.18	5.24	20	2.24	19.75	4.49	15.17
İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar	37		22		52		14		10		135
YÜZDE (%)	2.36	27.4 0	1.79	16.29	9.62	38.51	23.33	10.37	7.81	7.40	3.93
Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar	98		79		5		7		39		228
Yüzde (%)	6.25	42.9	6.45	34.64	0.92	2.19	11.66	3.07	30.66	17.10	6.47
TOPLAM	1567		1224		540		60		128		3519
Yüzde (%)	100	44.5	100	34.78	100	15.34	100	1.70	100	3.63	100

Kaynak : DİE, 1991, 177; DİE, 1992, 155; DİE, 1993, 157; DİE, 1994, 150; DİE, 1995, 135; MİM, 1990; MİM, 1991; MİM, 1992; MİM, 1993; MİM, 1994 Kaynaklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

AÇIKLAMA : Her kutucuğun içerisindeki yüzdelerin solda yer alanları dikey toplama, sağda yer alanları da yatay toplama göre yüzdeleri ifade eder.

Çizim 2: İptal Nedenlerine Göre Malatya İdare Mahkemesine Açılan Davalar (1990-1994)

1. Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar
  2. Köy Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar
  3. Öğrenci ve Öğretim İşlerine İlişkin Davalar
  4. İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar
  5. taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar
- Kaynak: Çizelge 2'deki Verilerden yararlanılarak Hazırlanmıştır.

6.1. Konu Bakımından İptal Davaları

Çizelge 2'de görüleceği gibi 1990-1994 yılları arasında Malatya İdare Mahkemesinde Konu unsuru bakımından iptali istenen dava sayısı 1567 olup, bu davaların 1021'i kamu görevlilerine ait mevzuattan doğan davalar, 46'sı Köy, Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren Davalar, 365'i Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar, 37'si İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar ve 98'i Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalardır.

Açılan davaların yüzde 65.15'i Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan, Davalar, yüzde 2.93'ü Köy, Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren Davalar, yüzde 23.29'u Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar, yüzde 2.36'sı İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar ve yüzde 6.25'i Taşınmaz Mal zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalardır. Konu unsuru bakımından iptali istenen davaların açılan bütün davalar içindeki payı yüzde 44.52'dir.

Konu unsuru bakımından iptali istenen davalardan birinci sırayı Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar konusunda açılan davalar, ikinci sırayı Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar konusunda açılan davalar, üçüncü sırayı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar konusunda açılan davalar, dördüncü sırayı Köy, Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren Davalar konusunda açılan davalar, beşinci sırayı İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar konusunda açılan davalar oluşturmaktadır.

6.2. Neden Bakımından İptal Davaları

Çizelge 2'de görüleceği gibi 1990-1994 yılları arasında Malatya İdare Mahkemesinde neden unsuru bakımından iptali istenen dava sayısı 1224 olup, bu davaların 913'ü Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar, 105'i Köy, Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren Davalar, 105'i Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar, 22'si İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar ve 79'u Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalardır.

Açılan davaların yüzde 74.59'u Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar, yüzde 8.57'si Köy, Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren Davalar, yüzde 8.57'si Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar, yüzde 1.79'u İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar ve yüzde 6.45'i Taşınmaz Mal zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalardır. Neden unsuru bakımından iptali istenen davaların açılan bütün davalar içindeki payı yüzde 34,78'dir.

Neden unsuru bakımından iptali istenen davalardan birinci sırayı Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar konusunda açılan davalar, ikinci sırayı Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar konusunda açılan davalar, üçüncü sırayı Köy Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar konusunda açılan davalar, dördüncü sırayı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar konusunda açılan davalar, beşinci sırayı İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar konusunda açılan davalar oluşturmaktadır.

6.3. Amaç Bakımından İptal Davaları

Çizelge 2'de görüleceği gibi 1990-1994 yılları arasında Malatya İdare Mahkemesinde amaç unsuru bakımından iptali istenen dava sayısı 540 olup, bu davaların 379'u Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar, 76'sı Köy, Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren Davalar, 28'i Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar, 52'si İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar ve 5'i Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalardır.

Açılan davaların yüzde 70.18'i Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar, yüzde 14.07'si Köy, Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren Davalar, yüzde 5.18'i Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar, yüzde 9.62'i İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar ve yüzde 0.92'si Taşınmaz Mal zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalardır. Amaç unsuru bakımından iptali istenen davaların açılan bütün davalar içindeki payı yüzde 15.34'tür.

Amaç unsuru bakımından iptali istenen davalardan birinci sırayı Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar konusunda açılan davalar, ikinci sırayı Köy, Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar konusunda açılan davalar, üçüncü sırayı İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar konusunda açılan davalar, dördüncü sırayı Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar konusunda açılan davalar, beşinci sırayı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar konusunda açılan davalar oluşturmaktadır.

6.4. Yetki Bakımından İptal Davaları

Çizelge 2'de görüleceği gibi 1990-1994 yılları arasında Malatya İdare Mahkemesinde Yetki unsuru bakımından iptali istenen dava sayısı 60 olup, bu davaların 16'sı Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar, 11'i Köy, Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren Davalar, 12'si Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar, 14'ü İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar ve 7'si Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalardır.

Açılan davaların yüzde 26.66'sı Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar, yüzde 18.33'ü Köy, Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren Davalar, yüzde 20'si Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar, yüzde 23.33'ü İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar ve yüzde 11.60'ı Taşınmaz Mal zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalardır. Yetki unsuru bakımından iptali istenen davaların açılan bütün davalar içindeki payı yüzde 1.70'tir.

Yetki unsuru bakımından iptali istenen davalardan birinci sırayı Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar konusunda açılan davalar, ikinci sırayı İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar konusunda açılan davalar, üçüncü sırayı Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar konusunda açılan davalar, dördüncü sırayı Köy, Belediye ve İl Özel İdareleri, İlgilendiren Davalar konusunda açılan davalar, beşinci sırayı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar konusunda açılan davalar oluşturmaktadır.

6.5. Biçim Bakımından İptal Davaları

Çizelge 2'de görüleceği gibi 1990-1994 yılları arasında Malatya İdare Mahkemesinde biçim unsuru bakımından iptali istenen dava sayısı 128 olup, bu davaların 33'ü Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar, 22'si Köy, Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren Davalar, 24'ü Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar, 10'u İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar ve 39'u Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalardır.

Açılan davaların yüzde 25.78'i Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar, yüzde 13,92'si Köy, Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren Davalar, yüzde 18.75'i Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar, yüzde 7.81'i İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar ve yüzde 30.46'sı Taşınmaz Mal zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalardır. biçim unsuru bakımından iptali istenen davaların açılan bütün davalar içindeki payı yüzde 3.60'tır.

Biçim unsuru bakımından iptali istenen davalardan birinci sırayı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar, ikinci sırayı İmar, Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar konusunda açılan davalar, üçüncü sırayı Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar konusunda açılan davalar, dördüncü sırayı Köy, Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar konusunda açılan davalar, beşinci sırayı İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar konusunda açılan davalar oluşturmaktadır.

7. DAVA KONULARININ İPTAL NEDENLERİNE GÖRE MALATYA İDARE MAHKEMESİ'NDE AÇILAN DAVALAR

Bu bölümde dava konuları iptal nedenlerine göre incelenmiştir. Malatya İdare Mahkemelerinde daha çok "Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar"; "Köy Belediye ve İl Özel İdarelerini İlgilendiren Davalar"; "Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar"; "İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar"; "Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar" açılmaktadır. Bu nedenle dava konularına göre iptal nedenleri incelenirken, belirtilen beş dava konusu esas alınmıştır.

7.1. Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar Bakımından İptal Nedenleri

Çizelge 2'de görüleceği gibi 1990-1994 yılları arasında Malatya İdare Mahkemesinde, Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar konusunda açılan davaların toplamı 2362'dir. Bu davaların 1021'i konu; 913'ü neden; 379'u amaç; 16'sı yetki; 33'ü biçim unsuru bakımından açılmıştır.

Açılan davaların yüzde 43.22'si konu; yüzde 38.65'i neden; yüzde 16.04'ü amaç; yüzde 0.67'si yetki; yüzde 1.39'u biçim unsuru bakımından iptal davasına konu olmuştur.

Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar konusunda açılan davaların açılan bütün davalar içindeki payı yüzde 67.12'dir.

Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar bakımından iptal nedenlerinden birinci sırayı konu unsuru; ikinci sırayı neden unsuru; üçüncü sırayı amaç unsuru; dördüncü sırayı biçim unsuru; beşinci sırayı yetki unsuru almaktadır.

7.2. Köy, Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar Bakımından İptal Nedenleri

Çizelge 2'de görülebileceği gibi 1990-1994 yılları arasında Malatya İdare Mahkemesinde Köy, Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar konusunda açılan davaların toplamı 260'dır. Bu davaların 46'sı konu; 105'i neden; 76'sı amaç; 11'i yetki; 22'si biçim unsuru bakımından açılmıştır.

Açılan davaların yüzde 17.69'u konu; yüzde 40.38'i neden; yüzde 29.23'ü amaç; yüzde 4.23'ü yetki; yüzde 8.46'sı biçim unsuru bakımından iptal davasına konu olmuştur.

Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar konusunda açılan davaların açılan bütün davalar içindeki payı yüzde 7.38'dir.

Köy, Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar bakımından iptal nedenlerinden birinci sırayı neden unsuru; ikinci sırayı amaç unsuru; üçüncü sırayı konu unsuru; dördüncü sırayı biçim unsuru; beşinci sırayı yetki unsuru almaktadır.

7.3. Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar Bakımından İptal Nedenleri

Çizelge 2'de görülebileceği 1990-1994 yılları arasında Malatya İdare Mahkemesinde Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar konusunda açılan davaların toplamı 534'dür. Bu davaların 365'i konu; 105'i neden; 28'i amaç; 12'si yetki; 24'ü biçim unsuru bakımından açılmıştır.

Açılan davaların yüzde 68.35'i konu; yüzde 19.66'sı neden; yüzde 5.24'ü amaç; yüzde 2.24'ü yetki; yüzde 4.49'u biçim unsuru bakımından iptal davasına konu olmuştur.

Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar konusunda açılan davaların açılan bütün davalar içindeki payı yüzde 15.17'dir.

Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar bakımından iptal nedenlerinden birinci sırayı konu unsuru; ikinci sırayı neden unsuru; üçüncü sırayı amaç unsuru; dördüncü sırayı biçim unsuru; beşinci sırayı yetki unsuru almaktadır.

7.4. İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar Bakımından İptal Nedenleri

Çizelge 2'de görülebileceği gibi 1990-1994 yılları arasında Malatya İdare Mahkemesinde İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar konusunda açılan davaların toplamı 135'dir. Bu davaların 37'si konu; 22'si neden; 52'si amaç; 14'ü yetki; 10'u biçim unsuru bakımından açılmıştır.

Açılan davaların yüzde 27.40'ı konu; yüzde 16.29'u neden; yüzde 38.51'i amaç; yüzde 10.37'si yetki; yüzde 7.40'ı biçim unsuru bakımından iptal davasına konu olmuştur.

İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar konusunda açılan davaların açılan bütün davalar içindeki payı yüzde 3.83'dür.

İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar bakımından iptal nedenlerinden birinci sırayı amaç unsuru; ikinci sırayı konu unsuru; üçüncü sırayı neden unsuru; dördüncü sırayı yetki unsuru; beşinci sırayı biçim unsuru almaktadır.

7.5. Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin
Önlenmesine İlişkin Davalar Bakımından İptal
Nedenleri

Çizelge 2'de görülebileceği gibi 1990-1994 yılları arasında Malatya İdare Mahkemesinde Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar konusunda açılan davaların toplamı 228'dir. Bu davaların 98'i konu; 79'u neden; 5'i amaç, 7'si yetki; 39'u biçim unsuru bakımından açılmıştır.

Açılan davaların yüzde 42.98'i konu; yüzde 34.64'ü neden; yüzde 2.19'u amaç; yüzde 3.07'si yetki; yüzde 17.10'u biçim unsuru bakımından iptal davasına konu olmuştur.

Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar konusunda açılan davaların açılan bütün davalar içindeki payı 35.19'dur.

Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin davalar bakımından iptal nedenlerinden birinci sırayı konu unsuru; ikinci sırayı neden unsuru; üçüncü sırayı biçim unsuru; dördüncü sırayı yetki unsuru; beşinci sırayı amaç unsuru almaktadır.

DÖRDÜNCÜ KESİM : GENEL DEĞERLENDİRME

Bu kesim "Bulgular, Öneriler ve Sonuç" adı verilen tek bölümden oluşmaktadır.

8. BULGULAR, ÖNERİLER VE SONUÇ

Bu bölüm "Bulgular", "Öneriler" ve "Sonuç" olmak üzere üç başlık halinde sunulmuştur.

8.1. Bulgular

1. Malatya idari Mahkemesine 1990-1994 yılları arasında açılan iptal davaları toplamı 3544'dür. Bu davaların 3519'u (yüzde 99.29'u) "Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan Davalar", köy, Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren Davalar", Öğrenci ve Öğrenim İşlerine İlişkin Davalar", "İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili Davalar" ve "Taşınmaz mal zilyetliliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine İlişkin Davalar" dır.
2. Konu bakımından açılan iptal davaları toplam davaların %45'ini oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile yaklaşık olarak Malatya İdare Mahkemesine açılan her iki davadan biri konu bakımından hukuka aykırılık gerekçesi ile açılmaktadır.
3. Neden bakımından açılan iptal davaları toplam davaların %35'ini oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile yaklaşık olarak Malatya idare mahkemesine açılan her üç davadan biri neden bakımından hukuka aykırılık gerekçesi ile açılmaktadır.

4. Amaç bakımından açılan iptal davaları toplam davaların %15'ini oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile yaklaşık olarak Malatya idare mahkemesine açılan her yedi davadan biri amaç bakımından hukuka aykırılık gerekçesi ile açılmaktadır.
5. Yetki bakımından açılan iptal davaları toplam davaların %2'ni oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile yaklaşık olarak Malatya İdare Mahkemesine açılan her elli davadan biri yetki bakımından hukuka aykırılık gerekçesi ile açılmaktadır.
6. Biçim bakımından açılan iptal davaları toplam davaların %4'nü oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile yaklaşık olarak Malatya İdare Mahkemesine açılan her yirmibeş davadan biri biçim bakımından hukuka aykırılık gerekçesi ile açılmaktadır.
7. Kamu Görevlilerine Ait Mevzuattan Doğan İptal davaları toplamı 2362'dir. Bu davalar, toplam davaların %67'sini oluşturmaktadır. Diğer bir anlatımla açılan her üç davadan ikisi kamu görevlilerine ait mevzuattan doğan davadır.
8. Köy, Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren iptal davaları toplamı 260'dır. Bu davalar, toplam davaların %7'sini oluşturmaktadır. Diğer bir anlatımla açılan her ondört davadan biri Köy, Belediye ve İl Özel İdareleri İlgilendiren davadır.
9. Öğrenci ve Öğrenim işlerine İlişkin iptal davaları toplamı 534'dür. Bu davalar, toplam davaların %15'ini oluşturmaktadır. Diğer bir anlatımla açılan her yedi davadan biri Öğrenci ve Öğrenim İşlerinde İlişkin davadır.

10. İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili iptal davaları toplamı 135'dir. Bu davalar, toplam davaların %4'ünü oluşturmaktadır. Diğer bir anlatımla açılan her yirmibeş davadan biri İmar, Kamulaştırma ve Yıkma İşleriyle İlgili davadır.
11. Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin önlenmesine ilişkin iptal davaları toplamı 228'dir. Bu davalar toplam davaların %6'sını oluşturmaktadır. Diğer bir anlatımla açılan her onyediden bir taşınmaz mal Zilyetliğine Yapılan Müdahalelerin Önlenmesine ilişkin Müdahalelerin önlenmesine ilişkin davalardır.

8.2. Öneriler

1. Yönetim, yönetsel işlemlerini gerekçeli biçimde yapmalıdır. Bu durum, yönetim makamlarının yaptıkları yönetsel işlemlerin "konu" ve "neden" bakımından hukuka aykırılık iddiasıyla açılan yönetsel dava sayısını azaltacaktır.

2. Yönetsel başvurular konusunda yönetsel düzenlemeler yapılmalıdır. Böylece, yönetsel dava açma yolu tercih edilmeden, yönetsel yollarla, uyuşmazlıkların çözümlenmesini sağlanacaktır.

3. Yönetsel yargı alanında hizmet veren avukatlar, adli yargıda hizmet veren avukatlardan ayrılmalıdır. Bu durum, yönetsel davalar konusunda uzmanlaşmayı sağlayacak ve avukatların yönetsel davalar konusundaki ilgisizliğini azaltacak, ortaya çıkacak güven ortamı, davacı çekingenliklerini en aza indirecektir.

4. Kamu yönetimi bölümü mezunlarına, yönetsel davalarda "Yönetsel Savunma" olma yetkisi verilmelidir. konusunda düzenlemeler yapılmalıdır. Böylece, yönetsel

davalar konusunda görev yapmaya hazır kişi sayısı artacak ve hukuk devletinin, dolayısıyla da demokrasinin yerleşmesi için büyük bir adım atılmış olacaktır.

5. Yönetmelik yargı yönetmelik işlemlerin yerindelik denetimini yapabilmelidir. Bu sayede yönetmelik işlemlerin hukuka aykırılığının "konu" ve "neden" bakımından iptal istemlerinde yoğunlaşması engellenecektir.

6. Devlete bağlı kamu örgütlerinde "Yönetim Hukuku Danışma Birimi" bölümleri oluşturmalıdır. Yönetim, yapacağı her tür yönetmelik işlemlerde bu birimin görüşünü alacak ve böylece, yönetmelik işlemler konusundaki uyuşmazlıklar yargıya intikal ettirilmeden hukuksal açıdan gözden geçirildiği için çözümlenmiş olacaktır. Bu durum da yönetmelik yargıda "konu" ve "neden" bakımından açılan yönetmelik dava sayısını azaltacaktır.

7. Yürürlükte olan bütün mevzuatı (yasaları, tüzükleri, yönetmelikleri) incelemek üzere "Mevzuat İnceleme Kurulu" Adalet bakanlığın bağlı adıyla bir kurul oluşturulmalıdır. Bu kurul, yürürlükteki bütün mevzuat hükümlerini inceleyecek ve uygulamada sakınca doğuran mevzuat hükümlerinin ayıklanması için öneriler hazırlayacak, ilgili devlet organlarına bildirecektir. Böylece, yürürlükte olduğu için, uyuşmazlıklara neden olacağı bilirse de uygulanan mevzuat hükümleri ortadan kaldırılacak ve yönetmelik yargının yükü hafifleyeceği gibi, "konu" ve "neden" bakımından hukuka aykırılık iddiasıyla açılan yönetmelik dava sayısında azalacaktır.

8.3. Sonuç

Bu araştırma, Malatya İdare Mahkemesi'nde 1990-1994 yılları arasında "konu", "neden", "amaç", "yetki" ve "biçim" bakımından iptali istenen yönetmelik davaları hakkında yapılmıştır. Araştırma sonucunda, açılan yönetmelik davalarının

yüzde 792'si "konu" ve "neden" unsuru bakımından hukuka aykırılık iddiasıyla açılmış olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Yönetmelik yargıda açılan davaların "konu" ve "neden" unsurunda yoğunlaşmasının temel nedeni, yönetmelik kuruluşların yaptıkları yönetmelik işlemlerde gerekçe göstermemeleridir. Yönetmelik işlemlerin gerekçeli yapılması, açılacak yönetmelik dava sayısını azaltacaktır.

Diğer yandan, kamu yönetimi mevzuatlarına "Yönetmelik Savunma" olma yetkisi verilmesi kamu örgütlerinde "Yönetim Hukuku Danışma Birimi" adıyla danışma birimlerinin kurulması; Yönetmelik yargınının yönetmelik işlemlerin yerindelik denetimi yapabilir duruma gelmesi; "Mevzuat İnceleme Kurulu" adıyla, uygulanmasıyla bir takım sakıncalar doğuran mevzuatın ortadan kaldırılması yönünde önerilerde bulunan bir kurulun oluşturulması yönetmelik yargıda açılan yönetmelik davaların azalmasını sağlayacak ve bu davaların "konu" ve "neden" unsurunda yoğunlaşmasını engelleyecektir.

Bu araştırmada yönetmelik davalardan "iptal davaları" konu edinilmiştir. Yönetim hukuku alanındaki benzer araştırmalarının "tam yargı davaları" konusunda da yapılması; alana katkılar sağlayacaktır.

K A Y N A K Ç A

- AKGÜNER Tayfun, 1988, Kamu Personeli Yönetimi, İstanbul:DER Yayınları
- Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi, 1964, sayı 1 Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları
- BİLGİN Pertev, GİRİTLİ İsmet, 1979, İdare Hukuku Dersleri, İstanbul: Filiz Kitabevi
- BALTA Tahsin Bekir, 1970, İdare Hukuku 1: Genel Konular, Ankara: AÜSBF Yayınları No:326
- DAVER Bülent, 1993, Siyaset Bilimine Giriş, Ankara: Siyasal Kitabevi
- DİE, 1991, Adalet İstatistikleri Ankara: DİE Yayınları
- DİE, 1992, Adalet İstatistikleri Ankara: DİE Yayınları
- DİE, 1993, Adalet İstatistikleri Ankara: DİE Yayınları
- DİE, 1994, Adalet İstatistikleri Ankara: DİE Yayınları
- DİE, 1995, Adalet İstatistikleri Ankara: DİE Yayınları
- DURAN Lütfi, 1982, İdare Hukuku Meseleleri, İstanbul: İstanbul üniversitesi Yayınları
- ERGÜN Turgay, POLATOĞLU Aykut, 1992, Kamu Yönetimine Giriş, Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
- GÖZÜBÜYÜK Şeref, 1991, Yönetim Hukuku, Ankara: Sevinç yayınları
- GÖZÜBÜYÜK Şeref, 1993, Yönetimsel Yargı, Ankara: Turhan Kitabevi
- GÖZÜBÜYÜK Şeref, 1986, Anayasa Hukuku, Ankara: Sevinç Matbaası

- GÜNDAY Metin, 1993, İdari Yargı Temel Kanunları, Ankara
- MİM, 1990, Malatya İdare Mahkemesi Dava Esas Defteri
- MİM, 1991, Malatya İdare Mahkemesi Dava Esas Defteri
- MİM, 1992, Malatya İdare Mahkemesi Dava Esas Defteri
- MİM, 1993, Malatya İdare Mahkemesi Dava Esas Defteri
- MİM, 1994, Malatya İdare Mahkemesi Dava Esas Defteri
- ÖZTEKİN Ali, 1993, İdareye Giriş, Malatya: Yeni Malatya Matbaası
- ÖZBUDUN Ergun, 1986, Türk Anayasa hukuku, Ankara: Yetkin Yayınları
- SIMON Herbert, Donald SMITHBURG, U Victor THOMPSON, 1973
Çeviren: Cemal MIHÇIOĞLU Kamu Yönetimi,
Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal
Bilgiler Fakültesi Yayını No:354
- TORTOP Nuri, 1974, Yönetim Bilimi; Temel İlkeler, Ankara:
Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi
yayınları No:89
- ÜÇOK Tengiz, 1993, Yönetim İlkeleri, Ankara: Gazi Kitabevi
- VERSAN Vakur, 1986, Kamu Yönetimi Siyasal ve idari Teşkilat, İstanbul: DER Yayınları
- 1924, 1961, 1982 T.C. Anayasaları, 1993, Ankara: Savaş yayınları
- 1982 anayasası, 1993, Ankara: Goves Yayıncılık